

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

PROSTOROVÁ TVORBA V MŠ SE ZAMĚŘENÍM NA VYUŽÍVÁNÍ
NEJROZMANITĚJŠÍCH MATERIÁLŮ

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Bohuslava Kimrová

Autor práce:
Hana Sukdoláková

České Budějovice, 2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 22. března 2012

.....
Hana Sukdoláková

Poděkování:

Děkuji především paní Mgr. Bohuslavě Kimrové za trpělivost, cenné rady a odborné vedení při zpracování bakalářské práce. Dále paním učitelkám a dětem z mateřské školy, ve které jsem uskutečnila praktickou část bakalářské práce a příteli Pavlovi a rodičům, kteří mi pomáhali obstarat různé druhy materiálů.

ABSTRAKT

SUKDOLÁKOVÁ, H. *Prostorová tvorba v MŠ se zaměřením na využívání nejrozmanitějších materiálů*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí práce B. Kimrová.

Klíčová slova: prostorová tvorba, výtvarná činnost, tvořivost dětí, druhy materiálů

Bakalářská práce se zabývá prostorovou tvorbou dětí v mateřské škole s využíváním nejrozmanitějších druhů dostupných materiálů. Je zde vytvořený zásobník dvaceti výtvarných námětů a technik prací s různými materiály vhodných pro prostorovou tvorbu předškolních dětí. V teoretické části je celkem pět kapitol. V kapitolách je charakterizována dětská tvořivost a její způsoby rozvíjení pomocí materiálů, smyslové vnímání, poznávání dětí, objevování tvarů, hry s prostorem a rozvíjení prostorového myšlení dítěte. Dále základní rozdělení materiálů vhodných pro výtvarnou činnost, popis metodiky a přípravy činností pro práci s dětmi. Praktickou část tvoří zásobník dvaceti výtvarných námětů, které jsem si sama vymyslela a ověřila v praxi. Je zde uvedena charakteristika třídy a detailní popis výroby námětů. Tyto popisy upřesňují použitý materiál, postupy práce, motivační činnosti, které výtvarné práci předcházely, fotodokumentaci nebo nákresy.

ABSTRACT

SUKDOLÁKOVÁ, H. *Artistig spatial creations in kindergarten focused to using various materials*. České Budějovice 2012. Bachelor Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Pedagogy. Department of Pedagogy and Psychology. Supervisor B. Kimrová.

Keywords: discovering of shapes, play with space, creativity of children, types of materials

The thesis is concerned in the spatial formation of children in kindergarten with the use of diverse types of available materials. There is created and certified list of twenty creative ideas and techniques from a variety of materials suitable for pre-school children's creation. The theoretical part consists of five chapters. The children's creativity is characterized there its ways of using material's development, sensory perception and cognition of children, shapes discovery, playing with space and methods of spatial children's thinking development. Furthermore, the dividing of basic materials suitable for art work and the last chapter is a description of the methodology and preparation of activities for work with children. The practical part consists of twenty creative ideas list, which I invented and verified in practice. It includes the class characteristic and a detailed description of the ideas. These descriptions specify materials used, labor processes, motivational activities that preceded the work of art, drawings or photographic documentation.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. Objevování tvarů a prostoru v dětském věku.....	9
1.1. Jak dítě objevuje tvary.....	9
1.2. Vnímání prostoru.....	10
2. Tvořivé činnosti a hra s prostorem.....	12
2.1. Rozvoj tvořivosti.....	12
2.2. Hry s prostorem a prostorová tvorba.....	14
3. Smyslové vnímání a poznávání ve výtvarné činnosti dětí.....	17
3.1. Základní lidské smysly.....	17
3.2. Rozvoj a poznání výtvarnou činností.....	19
4. Materiály pro prostorovou tvorbu v MŠ.....	21
4.1. Dřevo.....	21
4.2. Papír.....	23
4.3. Textil.....	25
4.4. Plasty.....	28
4.5. Přírodní materiály.....	29
4.6. Sklo.....	30
4.7. Kov.....	31
5. Metodika a příprava práce s dětmi.....	32
5.1. Postup při prostorové tvorbě s novým materiálem.....	32
5.2. Příprava pracovního prostoru a metodika práce.....	33
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
6. Předmluva k praktické části.....	35
7. Zásobník s náměty prostorové tvorby.....	36
7.1. Skřítkci bramboráčci.....	36

7. 2. Halloweenští duchové	38
7.3. Dráčci geometráčci	39
7.4. Jinovatka a mrazíci	41
7.5. Čertovská chrastidla – hudební nástroje.....	42
7.6. Peklo a čerti	44
7.7. Andělé	46
7.8. Kapřící	47
7.9. Vánoční stromky	49
7.10. Hvězdy.....	50
7.11. Tři králové	51
7.12. Lidské postavy.....	52
7.13. Ptáčci a krmítko	54
7.14. Sněhové království	55
7.15. Barvení sněhu	56
7.16. Sněhulák	58
7.17. Zimní krajina se sportovci	59
7.18. Písmeno Z.....	60
7.19. Žirafa	62
7.20. Krokodýl.....	63
ZÁVĚR.....	65
SEZNAM LITERATURY	67
SEZNAM PŘÍLOH	69

ÚVOD

V bakalářské práci se zabývám prostorovou tvorbou v MŠ se zaměřením na využívání nejrozmanitějších materiálů. Příčinou volby tohoto tématu bylo mé povšimnutí si, že ve školce vznikají především plošná díla tvořená ze stereotypních materiálů. Dalším důvodem je, že již od dětství jsem ráda experimentovala s barvami, malovala a tvořila. Na základní škole jsem navštěvovala výtvarný kroužek, ruční práce, Základní uměleckou školu a i mé předešlé studium bylo zaměřené na výtvarnou činnost. Proto má mnoholetá záliba ve výtvarném tvoření také rozhodla při výběru tématu.

Rozhodla jsem se navrhnout a vytvořit zásobník dvaceti výtvarných námětů pro prostorovou práci s dětmi. Náměty jsou vždy vztažené na určité téma probírané v mateřských školách. Zaměřila jsem se konkrétně na technické výtvarné dovednosti dětí, protože jsou pro děti předškolního věku velmi významnou i důležitou dovedností pro jejich další rozvoj.

Myslím si, že se učitelkám chybí vlastní chuť tvořit a proto volí praxí zaběhlé stereotypní činnosti, práce a materiály. Vědí, že činnosti děti zvládnou, výsledek splní estetický efekt a neudělají nepořádek. Během praxe jsem dětem donesla mnoho druhů různých materiálů. Bavilo mě pozorovat reakce dětí a jejich pokusy s novým a nepoznaným. Neobvyklé činnosti a kontakty s novými materiály jsou pro děti zajímavým a přitažlivým prostředkem pro dobrovolné chtění každého dítěte výtvarně tvořit.

Na primárním místě vždy byla fantazie a tvořivost dětí. Děti pracovaly samostatně, frontálně nebo ve skupinách. Za dobu půl roku, co jsme s dětmi prostorově tvořily, byly znatelně viditelné pokroky dětí, ve vývoji jemné motoriky, v rozvoji fantazie a představivosti.

V teoretické části se zaměřuji na objevování tvarů, rozvoj tvořivosti dětí předškolního věku pomocí různých materiálů a na smyslové vnímání. Dále přibližuji dětskou hrou s prostorem, prostorové myšlení dítěte a poznání ve výtvarných činnostech. Velkou kapitolu tvoří rozdělení různých druhů materiálů vhodných pro výtvarnou činnost předškolních dětí a metodika přípravy práce s dětmi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Objevování tvarů a prostoru v dětském věku

1.1. Jak dítě objevuje tvary

Prvním objeveným tvarem malého dítěte je zřejmě prst jeho maminky, který poprvé sevře ve své dlani. Postupně pak začíná percipovat okolní svět všemi svými smysly. Prostředí kolem nás je plné různých a odlišných tvarů, které se malé dítě učí správně rozeznávat a poznávat. Musí se naučit rozlišit velké věci od malých, kulaté od hranatých, měkké od tvrdých, hebké od drsných, příjemné od nepříjemných, a bezpečných od nebezpečných (Cikánová, 1995).

Důležitými smysly pro objevování tvarů předmětů jsou především hmat a zrak. Zrak je prvním impulsem, kterým dítě zaznamená objekt. S jeho pomocí vnímáme vizuální vzhled předmětů a jeho prostřednictvím dokážeme určit velikost, barevnost, umístění a tvar věci. Protože je člověk zkoumavou bytostí, zrakové percepcie nás neuspokojí a dostaví se potřeba sáhnout si a zjistit vlastnosti viděného. Hmatem dítě zjišťuje povrch a snaží se najít pohled na jeho tvar, který by byl zřejmým ukazatelem a nápovědou, o jaký předmět jde. Chce se o vlastnostech tvaru ujistit více smysly. Každý z nás nedokáže vybírat pouze očima, ale vždy se řídí i svým hmatem, který nás ubezpečí o tvaru a umožní poznat povrch objektu. Zajímá nás, jestli působení dojmu vizuálního je stejné jako hmatová zkušenost.

Kojencům se ve třech měsících života začíná rozvíjet schopnost vnímání tvarové konstanty předmětů. Znamená to, že dítě rozpozná základní znaky objektu (pozná stejný objekt), i když tyto předměty změní polohu, uvádí Vágnerová (2000). Mezi třetím a čtvrtým rokem vnímají děti nejvíce ty předměty, které jsou zapojeny do jeho činnosti a hry. Vnímání dětí se zaměřuje na jeden nebo několik znaků, nejsou schopné chápat objekt jako celek. Jejich myšlení je symbolické a předpojmové. Vytváří si představy (zástupce) a označení známých reálných objektů, které při hře pak předmět představují (Mišurcová, Severová, 1997).

V naší technicky vyspělé době jsou děti často ochuzené o vnímání a objevování rozmanitých hmotných tvarů. Poznávají přírodu, věci a svět kolem nás pomocí

elektroniky, obrazových informací či televizní obrazovky. Nedostává se jim možnost hmatového kontaktu a prožití si vlastní zkušenosti se sledovaným (Cikánová, 1995).

Myslím si, že paní učitelky v mateřských školách by měly být právě těmi, které dětem umožní kontakty s reálnými tvary přírody a věcí kolem nás. Mají více příležitostí, jimiž mohou dětem v předškolním věku zprostředkovat zážitky s různými druhy předmětů, s kterými se děti běžně nestýkají. Měly by ustoupit od plošných prací a ukázat dětem variabilitu, odlišnost a různorodost materiálů. Výtvarnou prostorovou tvorbou v interiérech i exteriérech mateřské školy získávají děti prožitky a zkušenosti s objevováním tvarů, poznáváním nových prostorových kreací, utvářením fantazijních útvarů, prožívají a získávají tak vlastní zkušenosti s tvarováním.

1.2. Vnímání prostoru

Tuma (2011) uvádí, že lidský mozek se skládá z levé a pravé hemisféry. Každá plní a zajišťuje určité funkce. Pravá hemisféra ovládá levou část lidského těla, zabezpečuje obranný způsob myšlení, dělá rozbory umístěných předmětů v prostoru, percipuje probíhající děje kolem nás, rozpoznává zvuky (hudbu, hlasy) a zajišťuje černo-bílé vidění. Levá hemisféra řídí pravou část těla, koordinuje logicko-znakový způsob myšlení ve verbálním jazyku, vizuální vidění, vnímání předmětů v prostoru a je tu také centrum matematické abstrakce. V hemisférách také probíhá systém smyslového vnímání.

Člověku při chápání prostoru a orientaci v něm napomáhají tři osy: horno-dolní, předozadní a pravo-levá. Dalšími prostředky jsou odhady vzdálenosti, porovnávání velikostí objektů, vnímání celků a částí (také jejich vzájemné poměry velikostí), uspořádání a časové vnímání. Prostor a představu o uspořádání věcí v něm dále percipujeme pomocí zraku, sluchu, pohybu, hmatu a jejich kognitivním zpracováním. Začátky vnímání prostoru jsou již v senzomotorickém období v kojeneckém věku, kdy dítě sleduje pohybující se hračky zrakem nebo jen mává rukama před sebou, jakoby chtělo hračku uchopit. Toto období je základem pro představy a pochopení prostorových vztahů (Bednářová, Šmardová, 2007).

Vágnerová (2000, s. 111) „*Egocentrická perspektiva je charakteristická i pro vnímání prostoru. To znamená, že dítě má tendenci přeceňovat velikost nejbližších objektu, protože se mu zdají velké, a podceňovat vzdálenější, protože je vidí malé.*

Neumí dobře odhadovat prostorové vztahy. Hodnotí je podle toho, jak je vnímá, tj. jak se mu jeví. Diferenciace polohy nahoře a dole je již správná, ale k takové decentraci, která by umožnila dobře rozlišovat polohu vpravo a vlevo, dítě ještě nedozrálo. Pozice pozorovatele je z tohoto hlediska proměnlivější, je ve vztahu k vnímaným objektům méně přesně fixována. (Když se dítě otočí o 180 stupňů, je všechno naopak, co bylo vpravo je nyní vlevo atd.) Určitou roli zde hraje i dozrávání lateralizace, tj. mechanismy čistě biologického zrání.“

Ke konci prvního roku je dítě schopné naprosté samostatné lokomoce. Zpočátku leze po čtyřech, ale po čase se odváže a udělá své první krůčky. Dochází tím k rozvoji motoriky, poznávacích procesů a orientace v prostoru. Dítě samo bez cizí pomoci přemísťuje předměty a manipuluje s nimi. Vlastní činností tak uspokojuje svou zvědavost a odhaluje tím určité vtahy a vlastnosti prostoru (Vágnerová, 2000).

V období dítěte mezi pátým a sedmým rokem se zvyšuje zejména citlivost smyslových orgánů. Zdokonaluje se schopnost v rozpoznání různých tmavých i světlých odstínů barev a zrakových impulsů. Prostor a v něm různorodé vztahy předmětů dítě dokáže hodnotit pouze vzhledem k sobě. Je závislé na svých činnostech a aktivitách, kterými se v prostoru pohybuje (Mišurcová, Severová, 1997).

2. Tvořivé činnosti a hra s prostorem

2.1. Rozvoj tvořivosti

Podle Beana (1995) je tvořivost procesem, kterým děti vyjadřují svou fantazijní představu, vlastní pocity, emoční stav a osobité nápady takovým způsobem, jenž jim přinese sebeuspokojení. Výsledkem tvořivosti předškolních dětí je nějaký originální výtvar, který vznikl dětskou rukou a prostřednictvím jejich fantazie. Jde především o uspokojení a radost, kterou přináší vlastní dílo. Pro rozvoj tvořivosti dětí je potřeba nadaného a čínorodého dospělého. Někoho, kdo je ochoten experimentovat, dát dětem volnost při vytváření a pomáhat jim v používání materiálů. Je důležité děti při výtvarných aktivitách podporovat jak slovně, tak i v dostatečném poskytování pomůcek. Každý člověk, tedy i kterékoliv dítě, je individuem. Vyskytují se celé řady osobitých odlišností ve vyjadřování, myšlení, v citech, prožívání, temperamentu i chování. Proto každé dítě tvoří svým originálním způsobem, ve kterém se odráží jeho nálady, pocity i jeho momentální stav, aniž by si to dítě uvědomovalo.

Tvoření je proces, kdy má člověk potřebu sebeuspokojení a sebevyjádření pocitu, svých myšlenek či stavu na základě jakési motivace, síle a chtění tvořit. Je přirozenou reakcí dítěte na život a svět kolem něj. Pokud dítě nemá možnost výtvarných projevů, nemůže se plně rozvinout jeho sebeúcta a sebedůvěra. Úspěšné zvládnutí techniky, používané při vytváření díla a poznávání nového zvyšuje sebevědomí dítěte, jeho svobodu ve vyjadřování a je také nezbytným předpokladem v mnoha dalších oblastech významných pro život. Důležitá je volnost a nesvazování dětské fantazie obvyklými vzory a šablonovitými předlohami. Děti, které nejsou podporovány k vlastnímu výtvarnému projevu, jejich potřeba vytvářet postupně vyhasne (Bean, 1995).

Vágnerová (2000) zmiňuje, že v předškolním věku je dětská fantazie harmonizující. Má nezbytný význam pro citovou a rozumovou vyváženost. Dítě má občas potřebu přizpůsobení si reality svým potřebám bez ohledu na skutečnost. Fantazie se u dětí tohoto věku projevuje animismem (víra v existenci nadpřirozených sil a bytostí), antropomorfismem (neživým předmětům či jevům jsou připsány lidské vlastnosti, rysy či podoba) a arteficialismem (závislost myšlení dětí na vykonávané činnosti).

Pro podporu rozvoje tvořivosti je potřeba různých podnětů a předmětů (hraček), aby se dětská fantazie stala dynamickou a tím dostávala dítě na vyšší úroveň. Učitelky v mateřských školách i rodiče mohou podporovat schopnosti dětí tím, že jim poskytnou rozmanité předměty a materiály určené pro jejich hru. Děti si prostřednictvím své fantazie dokáží hrát s každým předmětem, který najdou (Bean, 1995).

Iniciativou tvoření a rozvoje dětské fantazie je motivace, která vyvolá spontánní touhu a chtění člověka (dítěte) něco vytvořit. Motivace tedy vzbuzuje a podněcuje jednání pro dosažení seberealizace i naplnění cíle (Tuma, 2011).

Bean (1995) uvádí přehled materiálů (hraček), které mohou napomoci k tvořivosti dětí:

- Krabice – různých velikostí, materiálů, tvarů a barev.
- Stuhly, provázky, nitě – různých délek, barev.
- Staré misky, obaly od potravin, krabičky.
- Obalové materiály – výplně beden, polystyrén, pěnové výplně.
- Kuchyňské nádobí (na pískoviště) – hrnce, kastroly.
- Oblečení – staré, obnošené, malé, různé druhy materiálů, různé barvy.
- Kousky textilií – látky různých barev, materiálů a velikostí.
- Vše, co má kola – kočárek, auta, nákupní taška na kolečkách.
- Všechny druhy papírů – noviny, čtvrtky, karton, barevné papíry a jiné.
- Časopisy s fotografiemi, obrázky a plakáty.

Tvoření nesmí být pro děti prací, ale formou spontánní hry. Protože práce je pro leckteré dospělé rutinní a stereotypní záležitost, mohla by se nucená výtvarná činnost stát prací pro děti. Myslím si, že primární je podpora z rodinného prostředí a dále mateřská škola. Děti by měly mít možnost přirozeně a samy zažít výtvarné tvoření, ke kterému by si mohly najít vlastní cestu.

2.2. Hry s prostorem a prostorová tvorba

Roeselová (1996, s. 146) „*Prostorové cítění navazuje na poněkud jinou zkušenost – na bezděčné a později soustředěné vnímání prostředí, v kterém žijeme, prostoru, který je nám vymezen nebo který si samy vymezujeme. Hledáme v něm naše vlastní místo i místo věci kolem nás. Pozorujeme proměny předmětů, které se pohybují či otáčejí nebo vůči kterým měníme stanoviště. K fyzickému vnímání a prožívání prostoru nás nejbližší přivádějí výtvarné akce, tak jako nám vnímání povrchů a objemů přibližují hmatové zážitky.*“

Pro rozvoj matematických představ dětí je zapotřebí dosažení určité úrovně hrubé i jemné motoriky. Dítě se pohybuje (poznává okolní svět) a manipuluje s předměty, což mu umožňuje vnímat hmotnost, velikosti, tvary i množství předmětů v prostoru. Manipulováním i přenášením předmětů si dítě hraje s prostorem. Svou aktivitou prostředí přeměňuje, tvaruje a upravuje. Děti, které umí správně vnímat prostor, mají dobré předpoklady pro geometrii a aritmetiku. Prostorovými představami si dítě osvojuje pojmy související s věcmi uspořádanými v prostoru, jsou to například: nahoře, dole, vzadu, vpředu, vlevo, vpravo, pod, nad, před, mezi, za, uprostřed, první a jiné (Bednářová, Šmardová, 2007).

J. A. Komenský prosazoval, že hra je prostředkem poznávání, přetváření skutečnosti a prožívání reality. Do hry dítě vkládá své schopnosti, rozum, cit, duševní a tělesné předpoklady (Tuma, 2011).

Dětské hry s prostorem se odehrávají v interiérech i exteriérech. A to v jakémkoliv koutu místnosti a v libovolném prostoru, který je pro děti poutavým a vhodným místem. Hry dětí mají různorodá témata i pomůcky v podobě jakýchkoliv předmětů, které dítě obklopují. Cítí-li se dítě bezpečně a není-li pod stálým dohledem dospělého, pociťuje volnost ve své aktivitě, fantazii i neomezenost ve využívání věcí kolem sebe. V hračku se může proměnit cokoliv. Plno přebytečných a nepoužívaných předmětů, které jsou v našich domovech, by mohly být dětskou hračkou. Rodiče by neměli opovrhovat věcmi, které odložili nebo již nepotřebují. Měli by své děti naučit vážit si věcí, protože každá z nich je nebo byla užitečnou, důležitou ve své funkci a v určitém čase. Cílem tvořivé hry je výtvarný (prostorový) výtvar. Všechny činnosti mají svůj původ ve hře a naopak hra má být součástí tvůrčích činností. Při konstruktivní i prostorové hře je důležitá radost, nadšení, dobrovolnost, předešlá motivace, spontánní jednání, fantazie, předešlé zkušenosti a dovednosti (Bean, 1995).

Tuma (2001) uvádí fáze tvořivé hry dětí v předškolním věku:

- a) Podnětová fáze - dítě vnímá nový podnět (předmět), který objeví a probudí v něm zvědavost.
- b) Manipulační fáze - dítě s neznámým předmětem manipuluje, zkoumá ho a hledá, na co se předmět dá použít.
- c) Variační fáze - dítě se neuspokojí s jednou manipulační činností, ale hledá další možné varianty manipulace.
- d) Rekapitulační fáze - dítě si zrekapituluje, co s objeveným předmětem může dělat.

Myslím si, že tyto fáze dobře objasňují dětskou zvědavou hru a tvořivost. Prvním podnětem je zrakové zaujetí, následuje potřeba hmatového přesvědčení se o povrchu, tvaru, materiálu i vlastnostech předmětu. Dále zkoumání i hledání způsobů využití objektu a následné zopakování zjištěných zkušeností.

Činnosti a hra mají značně úzkou spojitost. Pomocí hraček a předmětů, které dítě používá pro svou hru, dochází k rozvoji schopností, tvořivosti a představivosti. Vzpomínám si, že jako malé děti jsme si stavěly z židlí vlak a místo volantu nám postačil talíř. Cestovaly jsme po světě, potkávaly různá zvířata, bytosti a zažívaly smyšlené situace. Takto jsme si dokázaly hrát několik hodin.

Důležitou roli také hraje prostředí, ve kterém činnosti probíhají a materiály, které dítě může pro svou hru použít. Předškolní děti by měly mít přístup k rozmanitým druhům materiálů, s kterými by mohly samy manipulovat a tím je poznávat (Vondrová, 2001). Je velké množství věcí, které děti využívají pro hru s prostorem. Svou činností a hrou záměrně zasahují do prostoru, ztvárňují své představy i fantazijní výtvary. Prostředí je dalším činitelem ovlivňující tvořivé myšlení, hry a činnosti. Důležité je barevnost, osvětlení, teplota, bezpečnost, uspořádání, prostornost, atmosféra i učitelka. Každá stavba nebo uspořádání hraček, předmětů i materiálů je také výtvarný prostorovým dílem dítěte.

Spojencem hry a výtvarně prostorové tvorby je fantazie, kterou pomocí těchto aktivit u dítěte rozvíjíme. Začleněním hry do motivační fáze předcházející výtvarné činnosti zintenzivníme prožívání i seznámení s výtvarnými technikami, materiály, nástroji a tématy. Dítě předškolního věku rádo poznává a nebojí se experimentovat.

(Vondrová, 2001) Průběh hry a tvořivé činnosti mají společné vývojové potřeby a z nich vyplývající spontánnost jejich provádění a experimentování. Jakýkoliv druh činnosti se může stát pro děti hrou (Mišurcová, Severová, 1997).

Prostorové věci mají tři základní rozměry, kterými jsou výška, šířka a hloubka (síla, tloušťka). Trojrozměrná díla vznikají vrstvením materiálů na sebe nebo formováním suroviny do plastických tvarů. Pro výtvarně prostorové tvoření nám mohou posloužit i již dané tvary surovin. Například tvary geometrických těles z jakýchkoliv materiálů, tvary odpadových materiálů nebo přírodnin. Vlastní aktivitou lze tvarovat papír, textil, přírodniny i plasty. Hrát si, formovat, tvarovat a výtvarně pracovat lze s různými druhy materiálů. Učením se kombinací barev a materiálů se rozvíjí estetický vkus dítěte, který je poté uplatněn i v jeho životě. Jedná se o budoucí styl oblékání, úpravu svého okolí, způsob bydlení a života (Cikánová, 1995).

Prostorovou tvorbou se rozvíjí prostorová představivost dítěte i hmatové dovednosti. U dětí předškolního věku chceme především rozvíjet fantazii, tvořivost, prostorovou představivost, estetické cítění, schopnost konstruovat a plasticky výtvarně vytvářet (Vondrová, 2001).

3. Smyslové vnímání a poznávání ve výtvarné činnosti dětí

3.1. Základní lidské smysly

Každý novorozenec, který přijde na tento svět, má již rozvinuté smyslové orgány. Je schopen vnímat zvuky, barvy, vůně a tvary z okolního prostředí. Rozpozná tedy podle hlasu, vůně, tvaru obličeje své rodiče i sourozence. Ostatní znalosti o světě získává postupnou souhrou všech smyslových orgánů, které odrážejí skutečnosti probíhající kolem něj (Mišurcová, Severová, 1997).

Děti v předškolním věku poznávají a vnímají svět především smyslovými orgány. Proto je důležité v mateřské škole poskytovat dětem zážitky a zkušenosti s různými druhy materiálů. Aktivními činnostmi dochází k rozvoji zraku, hmatu, chuti, čichu a sluchu. Pomocí smyslů se dostáváme do kontaktu s okolním světem a tím k rozvíjení našich dovedností (Oaklander, 2003).

Oaklander (2003) uvádí rozdělení základních lidských smyslů:

Hmat - schopnost rozlišovat pomocí hmatu je důležitou poznávací funkcí. Každý materiál je jiný. Děti by se měly setkávat s různými druhy materiálů a poznávat jejich vlastnosti. Způsobnost vnímat hmatem souvisí s rozvinutím citlivosti dlaní a prstů, kterou lze posilovat například modelováním hmot. Velkou roli zde hraje teplota v místnosti, která může ovlivnit vnímavost prstů. Hmatem dokážeme rozlišit vlastnosti předmětů, tvar, hmotnost, velikost i jejich povrch. Umíme s jeho pomocí také uchopit předmět a manipulovat s ním. Jsou věci příjemné, které si s radostí pohladíme a dotýkáme se jich nebo věci, které nás odpuzují pro svou nepříjemnost.

Zrak – je největším zprostředkovatelem informací. Proto děti vše pozorují, zkoumají, sledují, prohlížejí a všímají si. Zrakem se děti učí porozumět mnohému o světě a pochopit dění kolem sebe. Prostřednictvím zraku vnímáme světlo, barvy, vzhled, velikosti, tvary, struktury, vzdálenosti i umístění věcí v prostoru. Jsou věci, které se nám vzhledově líbí nebo nelíbí. Na základě obrazového vzoru a následné nápodoby viděného se děti učí přebírat vzory chování ze svého okolí. Jedná se o imitační učení, které je celoživotním učením při osvojování si dovedností.

Sluch - počátkem komunikace a navázání kontaktu se světem je vpuštění zvuků do našeho vědomí. Bednářová, Šmardová (2007) dále k tomuto smyslu uvádí, že sluch má vliv na rozvoj řeči dítěte při osvojování a učení se správné výslovnosti jazyka. Podílí se na rozvíjení prostorové orientace. Již v prenatálním období plod vnímá zvuky, po narození reaguje na hlas matky, v batolecím věku se otáčí za zdrojem zvuku, dále reakce na hlasité a slabé zvuky. V předškolním věku dokáže dítě rozlišit známé zvuky, naslouchat, vnímat rytmus, tóny, hudební nástroje, zvuky zvířat, dopravních prostředků, hlásky, souhlásky i samohlásky. Každý materiál, který nás obklopuje, vydává svůj specifický zvuk jako je například mačkání a šustění s papírem, ťukání dřevem, skla, kovu, plastu o sebe, mávání s látkou a jiné. Jsou zvuky příjemné, které rádi posloucháme a nepříjemné, ze kterých nám „jde mráz po zádech.“

Čich - každý materiál, surovina, věci, přírodniny i látky mají své specifické aroma. Čichem můžeme vnímat vůně či pach, které signalizují přitažlivost nebo odpudivost. Čich a chuť spolu souvisí především při konzumaci jídla, něco nám příjemně voní i chutná, ale může to být i naopak. Tímto smyslem rozpoznáme vůni dřeva, plastů, přírodnin, papíru, surovin na vaření a jiné.

Chuť - vzniká kontaktem potravy a jazyka. Rozlišujeme čtyři základní chutě - slanost, sladkost, kyselost a hořkost. Chuť je ve většině případů ovlivněna čichem. Ve výtvarně prostorové tvorbě se chuť nedá rozvíjet, ale je tu určitý vztah v souvislosti s používanými barvami. Barvy, které při tvorbě používáme, nám mohou určité chutě vyvolávat. Některé barvy máme spojené s jídlem a jejich chutěmi (jahoda – červená, okurka – zelená, banán a citron – žlutý), při pomyšlení na ně se nám vybaví jejich specifická chuť.

Podle mého názoru v prostorové výtvarné tvorbě uplatňujeme všechny naše smysly. Chuť rozvíjíme v souvislostech s barvami nebo činností se surovinami na vaření a jídlem, které ve své práci rovněž používám (brambory, těstoviny, rýže, ořechy, mák a jiné). Pohledem si podle vzhledu vybíráme to, co se nám líbí a současně poznáváme odlišnosti materiálů. Pak přichází hmatové poznávání tvaru, povrchu i dalších jeho vlastností. Zaznamenání vůně pro nás může být příjemnou nebo nás úplně odradí. Vůně má rozhodující váhu při zkoumání a objevování nového. Zvuky materiálů děti poznávají během každé práce s nimi.

3.2. Rozvoj a poznání výtvarnou činností

Výtvarný projev dítěte vždy souvisí s věkem a stupněm jeho vývoje. Dítě od narození do sedmi let prochází obdobím spontánního vyjadřování, kdy prvně uchopí tužku a poprvé se setkává s výtvarnými technikami i pomůckami. Toto období je plné nadšení, zápalu, radosti, spontánnosti, nevázanosti a prvotních výtvarných zážitků, které jsou pro dítě novými i nepoznanými (Roeselová, 1997).

V předškolním období je výtvarná činnost hodnotnou pro kultivaci mentálních i sensorických funkcí, v rozvoji mysli, intelektových funkcí, na které se váže rozvoj dovedností a chování. Ve výtvarné činnosti jsou děti schopné vyjádřit, co vidí, co cítí, mohou demonstrovat své představy, znalosti a zkušenosti (Trimis, 1998).

Výtvarné hry a aktivity umožňují dětem poznávat různé druhy materiálů i dané prostorové prvky (tvary přírodnin, krabice, obaly, odpadový materiál a jiné). Rozvíjí se tím tak především důležité hmatové schopnosti a současně dochází k vývoji všech ostatních základních lidských smyslů. Dále si osvojují zkušenosti, jak s materiály zacházet, jak je tvarovat, modelovat i vzájemně kombinovat. Pomocí modelování a prostorové tvorby si děti vytváří poznatky i zkušenosti o povrchu, objemu, prostoru i materiálech. Tvarování neboli schopnost plastického vyjadřování, závisí na představivosti dítěte, vybraném materiálu, zručnosti a velikosti objektu. V mateřské škole nejsou děti schopné tvarovat všechny druhy materiálů. Formovat dokáží ty, na které není potřeba těžkých nářadí nebo velké síly. Jedná se tedy o měkké a poddajné materiály. Prostorově tvořit a vytvářet díla dokáží i vrstvením tvarově daných prostorových prvků (Roeselová, 1996).

Cvetkoska - Panova (1998) ve své přednášce uvádí, že jakékoliv výtvarné aktivity umožňují dětem vývin v osobnosti s vyváženým rozvojem svých schopností. Podstatné je vytvořit dětem dynamické, pestré i proměnlivé pracovní prostředí plné zážitků i kontaktů s různými druhy materiálů. Bezpečné prostředí, které by děti stimulovalo a podněcovalo k tvoření. Představíme jim výtvarné techniky, materiály, tvary, formy, barvy a velikosti. Základem je motivace učitelky a její informování o výtvarné činnosti, zbytek již zařídí dětská zvědavost, nadšení a touha po poznání. Děti baví i okouzlí experimentování s nevšedními druhy materiálů, poznávání výtvarných technik a samy pak hledají cesty k novým možnostem zpracování nebo si samy výtvary doplňují svými nápady. Při prvním setkání a poznávání nového materiálu děti reagují tak, že se ho dotýkají, prohlížejí detaily, mačkají, zkouší tvarovat, rozhazují, bouchají

s nimi o sebe, míchají, čichají k nim, zkouší pevnost nebo průhlednost. Tak děti získají zkušenosti, smyslové zážitky a zároveň se rozvíjí jejich motorika. Učitelka musí podporovat a všemi prostředky rozvíjet zvědavost dětí a touhu tvořit. Měla by děti seznamovat s nejrůznějšími druhy dostupných materiálů a umožňovat jim vlastní zkušenosti i poznání.

S rozvojem výtvarných činností předškolních dětí úzce souvisí rozvoj schopností a dovedností, například:

- a) Technických činností - skládání, přesypávání materiálů a další činnosti.
- b) Rukodělných činností - provlékání otvorů, vytrhávání z papíru, mačkání papíru, modelování, lepení, malování, stříhání, malování, uzlování, motání klubíček vlny a jiné.

Těmito dovednostmi dochází k rozvoji smyslového vnímání, myšlení, fantazie, představivosti, jemné a hrubé motoriky, grafomotorických schopností, vizuomotorické kooperace, prostorové orientace, soustředění a udržení pozornosti, předmatematických představ (určování velikosti, množství a jiných funkcí) nebo estetického citění (Bednářová, Šmardová, 2007).

4. Materiály pro prostorovou tvorbu v MŠ

Pro prostorovou tvorbu v mateřské škole jsem si vybrala sedm základních materiálů, kterými jsou dřevo, papír, textil, plasty, přírodní materiály, sklo a kov. Tyto materiály pokládám za základní, protože tvoří svět kolem nás a jsou naší každodenní nutností pro život. Myslím, že právě proto by je děti měly znát a mít s nimi zkušenosti.

Materiály se od sebe odlišují svým povrchem, tvárností, nosností, účelem, zpracováním, původem, složením, tuhostí a výrazem. Lze je různě kombinovat a tím vyniknou jejich příbuznosti nebo naopak kontrastní vlastnosti jako je lesklý či matný povrch, přírodní nebo kovová barevnost, hrubý a hebký povrch.

Ne všechny materiály jsou děti v mateřské škole schopné vlastnoručně tvarovat. Ve své práci využívám dané tvary (přírodniny, obaly, sklenice, tubusy,...), ale i hotové tvary, které by děti ze suroviny nedokázaly vytvořit. S poddajným materiálem, mezi který řadíme textil a papír, nemají v tvořivých činnostech předškolní děti problémy.

4.1. Dřevo

Je historicky nejstarší používanou surovinou na světě. Vzhled surového dřeva v nás vyvolává pocit tepla, pohody, bezpečí a domova. Možná již pro tento dojem, který navozuje, je oblíbeným materiálem objevující se v každém domově. Další příjemnou vlastností dřeva je jeho specifická vůně, která především v období Vánoc dotváří náležitou atmosféru.

Dřevo získáváme z kmenů stromů, větví a kořenů. Tvoří jej buničina (celulóza) a dřevitá látka (lignin). Měkká dřeva obsahují více buničiny a tvrdá více ligninu, který zajišťuje pevnost a jeho životnost. Z chemického zpracování dřeva získáváme buničinu, která slouží k výrobě papíru, textilních vláken a plastů. Polovinu váhy právě poraženého stromu tvoří voda, která se odstraňuje sušením na ovzduší nebo umělým vysoušením. Surové dřevo po vysušení vždy změní svou původní barvu (Cvrček, Chalupný, Kynčil, 2003).

Rozřízneme-li dřevo příčně, objeví se roční kruhy (letokruhy, léta). Zajímavou informací pro děti je, že každý rok narůstají, takže můžeme podle počtu kruhů určit zhruba stáří stromu. Pokud máme možnost sehnat pařez nebo seříznutý plát z kmene stromu, můžeme si společně zkusit léta spočítat. Světlé zbarvení letokruhu je způsobeno nárůstem kruhů na jaře a tmavé letokruhy narostly během letním období (v zimě dřevo

nepřirůstá). Hustoty letokruhů určují jakost dřeva a organické látky v buničině obstarávají barvu. Starší dřeva jsou tmavší a mladší dřeva jsou světlejší. Každý druh dřeva má své odlišné zabarvení (Cvrček, Chalupný, Kynčil, 2003).

Dřevo lze zpracovat mechanicky pomocí nářadí, nástrojů a strojů. Dále se opracovává ručně za pomoci hoblíku, nebozezu, dláta, vrtáku a dalších druhů nástrojů či nářadí nebo strojně pomocí speciálních strojů, jako jsou hoblovací, pily, frézy, soustruhy, vrtačky, brusy (Hájek, 1990).

Vlastnostmi dřeva jsou tvrdost, hustota, vodivost tepla, vodivost zvuku, pevnost a štípatelnost. Dřevo je dobrým izolantem tepla, ale využívá se rovněž jako palivo. Je nezbytný pro výrobu nábytku, nástrojů, lodí, papíru. Své uplatnění má i ve stavebním průmyslu. Má svou pozoruhodnou vláknitou strukturu a zajímavostí jsou suky nebo dutiny plné pryskyřice. Pro výtvarnou činnost jsou mnohdy tyto vady dřeva zajímavé a nápadité. Další půvabnou částí stromu je jeho popraskaná kůra, která po zpracování frotážní technikou zanechává zvláštní reliéfní otisky a stopy (Cvrček, Chalupný, Kynčil, 2003).

Rozdělení dřev dle Hájka (1990):

a) Dřeva měkká

- jehličnaté stromy (smrk, jedle, borovice, douglaska, sekvoje)
- listnaté stromy (lípa, olše, topol, eben, mahagon, palisandr)

b) Dřeva tvrdá

- listnaté stromy (dub, buk, jasan, javor, ořech vlašský, bříza, ovocné stromy)

Cvrček, Chalupný, Kynčil (2003) uvádí tyto druhy dřev:

1. Řezivo:

Hraněné řezivo – hranoly (oříznutí všech stěn kulatin).

Deskové řezivo – fošny, prkna, palubky.

Drobné řezivo – latě, tyče, lišty, vlysy, parkety.

2. Velkoplošné desky (nábytkářské polotovary):

Dýhy (slabé listy 0,6 – 3,6 mm) z kmenů stromů získané řezáním a loupáním.

Překližky (sklížené dýhy lepené křížem přes sebe).

Laťovky (odřezy dřev zpracované do latě).

Dřevovláknité a dřevotřískové desky - vznikají z odpadu dřevní suroviny. Desky třískové (bukas) a desky vláknité (sololit, hobra, jespil).

Větve stromů, kmeny, kůra a kořeny jsou pozoruhodným materiálem. Předškolní děti nejsou schopné si samy suroviny opracovat, ale dokáží prostorově tvořit s hotovými tvary a odřezky. Dřevo je savé, a proto je dobře barvitelnou surovinou. Děti jsou touto vlastností překvapené. Nová zkušenost s barvením dřeva je pro ně výzvou při experimentování s barvami.

Pro výtvarné práce v mateřské škole můžeme použít:

Větve, kořeny, pařezy, kůru, pláty dřeva, pruty, latě, překližka, laťovky, hobra, sololit, dřívka, polínka, špejle, pedig, dřevěné kulatiny, párátko, nanuková dřívka, hobliny, piliny, různé dřevěné krabičky nebo strojně upravené odřezky.

4.2. Papír

Ať již sněhově bílý nebo barevný je nejpoužívanějším, poddajným a měkkým materiálem vhodným pro prostorové tvoření. Existuje mnoho druhů papíru různé tloušťky, která výrazně ovlivňuje jeho tvárnost. Papír může zdůrazňovat linku, plochu nebo prostor, někdy působí pevně či měkce. Prostorově formovat i vytvářet objem můžeme spontánně nebo se záměrem nějakého trojrozměrného díla (Roeselová, 1996).

V dávné historii se papír výhradně vyráběl ručně, avšak dnes je vytvářen speciálními papírenskými stroji. Na sítích strojů se nejprve zplstí rostlinná vlákna (dřevěné buničiny a dřevoviny) s přísadami plnidel, klíždidel a barviv. Klíždidla zajišťují odolnost vůči vodě a jeho pevnost. Doplnkovými surovinami pro výrobu je sběrný papír (méně kvalitní papíry) a bavlněné hadry (nejkvalitnější papíry). Najemno rozemletá vlákna ve vodním roztoku se zplstňují pomocí třaslavých pohybů strojů, kterými

se odstraní voda a zůstává papír. Ten se pak vysouší, vyžehlí, vyhladí a rozřeže na potřebné velikosti (Cvrček, Chalupný, Kynčil, 2003).

Papíry mohou být pestrobarevné, čistě bílé, průsvitné i neprůsvitné, klížené (nepropíjí se), poloklížené (propíjí v místech klížení), neklížené (propíjí se a rozpíjí), různé tloušťky a pevnosti. Další vlastností je jeho ohybatelnost, ale při narušení vláken je nevratitelný do původního stavu. Povrch může být hladký, hrubý, matný i lesklý. Koupit lze na rolích (kotoučích) nebo ve formě archů různých formátů. Dá se opracovávat lepením, stříháním, trháním, skládáním, překládáním, vytrháváním, nalepováním, tužením, mačkáním, vrstvením a po zvlhčení i formováním (Cvrček, Chalupný, Kynčil, 2003).

Druhy papíru jsou uvedeny podle Cvrčka, Chalupného a Kynčila (2003):

1. Novinový papír – nejvíce vyráběný. Má krátkou životnost, proto se při jeho výrobě přihlíží pouze na stejnoměrnost a pevnost.

2. Grafické papíry

a) Psací papíry – pro ruční psaní inkoustem a do psacích strojů. Klížené na inkoustové psaní (dokumenty, sešity, kancelářské papíry) a méně klížené do psacího stroje.

b) Kreslicí a rýsovací – na umělecké práce, do škol a na zhotovování map. Jsou to papíry bezdřevé, bělené, čisté, stejnoměrné, klížené, ohebné a tuhé (nesmí pouštět vlákna při gumování).

c) Tiskové papíry – bezdřevé a neprůsvitné, jsou do tiskáren. Druhy těchto papírů rozlišujeme podle jejich následného používání pro tisk (knihtiskové, ofsetové, hlubotiskové a pro rotační či plochý tisk).

3. Balicí papír – používá se k balení předmětů, na tašky a pytle. Je přibližně na třicet druhů tohoto papíru. Musí mít pevnost v tahu, tuhost, hygienickou čistotu, odolnost proti natržení, vodě a tukům. Dělíme je například na obyčejný, zušlechtovaný, nepromastitelný, pytlový či nejjemnější hedvábný.

4. Speciální papíry – vlastnosti podléhají jejich použití. Do této skupiny patří například propustné filtrační, bankovní, cigaretové papíry (pro odolnost jsou do směsi přimíchány bavlněné hadry), kondenzátorové a izolační pro elektrotechniku, fotografické, průsvitné

pauzovací papíry, olejované, potiskované, lakované, s kovovými fóliemi, asfaltem, vrstvený plasty a další.

5. Lepenky - vznikají vrstvením papírů na sebe. Do této skupiny řadíme tuhé lepenky knihařské (vznikají slepováním nebo lisováním mokrých archů), kufrové, elektrotechnické, obuvnické a střešní (jsou s přísadou hadroviny). Pro výrobu skládacích přepravních krabic se používá lepenka vyrobená ze sběrového papíru a vlnitá lepenka.

Děti v mateřské škole dokáží mnohotvárný papír formovat mačkáním, skládáním, vrstvením, obalováním, trháním, protrháváním, stříháním a kroucením. Je velmi poddajným materiálem vhodným pro prostorovou tvorbu. Poutavě prostorově vytvářet můžeme i seskupováním hotových tvarů. S použitím krabic, kartonů a tubusů vznikají skvostná plastická díla, která se dají dále dolepovat, dobarvovat nebo dotvářet jinými druhy materiálů. Zmačkaný papír lze použít jako výplň do textilií nebo základ pro obalování jinými surovinami, dobře drží svůj tvar (Cikánová, 1995).

Pro výtvarné práce v mateřské škole můžeme použít:

Karton, barevný karton, balicí papír, novinový papír, pauzovací papír, různé druhy tapet, lepenka, vlnitá lepenka, krabice, krabičky, obaly od potravin, tubusy, barevné papíry, čtvrtky a barevné čtvrtky, krepový papír, pestrobarevné lepící papíry, banánový papír, knihy, bloky, sešity, obálky, papírové tašky, fotografie, pohledy, papírové kapesníky, ubrousky, toaletní papír, papírové sáčky nebo konfety.

4.3. Textil

Textilní tkanina je nepostradatelným materiálem pro náš život. Vyskytuje se všude okolo nás a stylisticky dotváří naší osobnost. Je s námi v každé situaci a jejím prostřednictvím dokážeme vytvořit slavnostní příležitosti, smutek, radost, bohatství, chudobu, všednost, sportovnost, eleganci, něžnost, vášeň i vzbouření. Den co den se do ní oblékáme, uspává nás, hřeje, hladí a zpříjemňuje naše domovy. Textilie jsou v podstatě stále měkkými plošnými materiály. Člověk je jediný, kdo je dokáže používat v prostoru a zformovat je do trojrozměrné podoby (Cikánová, 1996).

Výrobky z textilií vznikají zpracováním přírodních vláken (rostlinných, živočišných) nebo chemických vláken (přírodních polymerů, syntetiky). Produktem jsou příze, tkaniny, pleteniny a netkané textilie. Člení se podle technologie zpracování, použitého materiálu a využití konečných výrobků (Cvrček, Chalupný, Kynčil, 2003).

Primárními vlastnostmi jsou tvarovatelnost, měkkost, pružnost, délka, pevnost, tažnost, jemnost, hrubost, poddajnost, variabilnost, lesklost, matnost, savost, nesavost, navlhavost a vázatelnost. Existuje mnoho vzorů, odstínů, zbarvení, barev a jejich různé kombinace na textiliích (Cvrček, Chalupný, Kynčil, 2003).

Následné dělení vláken a tkanin je uvedeno dle Cvrčka, Chalupného a Kynčila (2003):

a) Přírodních vlákna

1. Bavlna - nejpoužívanější, získává se ze semen bavlníku. Používá se na výrobu tkaných i pletených prádel, ložního prádla, dekoračního textilu, bytového textilu, šicích nití a na technické tkaniny.
2. Len - vyrábí se z jednoletých rostlin lnu. Pro své chladivé účinky a hezký vzhled se používá na výrobu letního šatstva, pracovních oděvů, ložního i stolního prádla, ručníků, rezných plátén, plachtoviny, odolných šicích nití, lan a motouzů.
3. Konopí - získává se z technického konopí. Pro svou odolnost vůči vodě a větru se používá na výrobu plachet, hasičských hadic, podkladů kobereců, nábytkových tkanin, dekoračních tkanin, technických tkanin, lan a provazů.
4. Juta - je z lýkových vláken. Je dobře barvitelná a využívá se na výrobu levných dekoračních tkanin, kobereců, pytlů, izolačních tkanin a motouzů.
5. Sisal – je ze svazků lýkových vláken, výroba plachtoviny, lan a motouzů.
6. Kokosové vlákno - získáváme z obalů kokosových ořechů, velmi pevné a tvrdé. Výroba rohoží, dekorace, lan a kobereců.
7. Ovčí vlna - je nejvýznamnějším živočišným předivem. Používá se na výrobu tkaných ošacení, pleteného šatstva, příkrývek, dek, plstí a kobereců.

b) Chemická vlákna jsou rozvlákněné plasty, jejichž základ vznikl v přírodě. Dělíme je na celulózová vlákna (viskózní, měďnaté, acetátové vlákno) a syntetická vlákna (například polyamidová, polyesterová, polyvinylchloridová). Zhotovují se z nich například záclony, potahové látky, sportovní obleky, plavky nebo punčochy.

Druhy tkanin podle použití::

1. Tkanin prádlové (utěrky, ubrusy, ložní prádlo,...).
2. Tkaniny oděvní (hedvábí, manšestr, kašmír, streč, krep,...).
3. Pleteniny vnikají rozdílně od tkanin a to jedinou soustavou nití.
4. Kombinované textilie (úplety).
5. Plsti jsou z živočišných chlupů (klobouky).
6. Netkané textilie – propojování vláken (utěrky, osušky, záclony,...).
7. Bytový textil (koberce, potahy, záclony, krajky,...).
8. Oděvy – druhy podle použití, k různým příležitostem a rozdílné velikosti.

Textil je svou tvarovatelností a poddajností velmi dobrým prostředkem pro prostorové tvoření. Hra s barevnými textiliemi umí děti podnítit k hravému výtvarnému myšlení. Zajímavými činnostmi jsou omotávání běžných věcí, barvení látek, lepení, vyplňování textilií do nějakého tvaru a další činnosti. Protože je známý a všude dostupný, není obtížné sehnat zbytky látek či staré oblečení (Cikánová, 1996).

Pro výtvarné práce v mateřské škole můžeme použít:

Samet, satén, hedvábí, režné plátno, motouz, provázek, stuhy, mašle, různobarevné nitě, šátky, šňůry, vlna, bavlna, bavlnky, krajky, záclonovina, hadříky, staré oblečení, ponožky, kapesníky, obvazy, umělé květiny z textilu, koberce, silonové ponožky, hadroviny, filc nebo ložní prádlo.

4.4. Plasty

Jsou výraznou a dnes již nepostradatelnou skupinou materiálů, které se dají formovat teplem a tlakem do vyžadovaného tvaru. Vyrábějí ze syntetických materiálů (ropa, zemní plyn, uhlí). Dnešní průmysl dokáže plasty tvarovat do vkusných produktů a pro své vlastnosti jsou velmi populárními pomocníky v domácnostech.

Vlastnostmi plastů jsou tvrdost, pevnost, houževnatost, pružnost, odolnost vůči chemikáliím i nárazům, tvarovatelnost, malá hmotnost, elektrické, izolační, tepelné i zvukové vlastnosti, estetický vzhled a barevnost. Plasty přináší i negativní problémy, kterými je jejich likvidace. Jsou celosvětovým ekologickým problémem kvůli karcinogenosti a špatné rozkladatelnosti. Lze je tvarovat lisováním, vytlačováním, válcováním, stříkáním, litím, foukáním i nanášením (Cvrček, Chalupný, Kynčil, 2003).

Druhy plastů podle Cvrčka, Chalupného a Kynčila (2003) :

1. Termoplasty – teplem změknou, po roztavení je lze opakovaně zpracovávat a tvarovat (recyklovatelné). Patří sem například celofán, celuloid, polyetylen, polypropylen, polystyren, polyvinylchlorid, polyamid. Využití na obalové materiály, spotřební zboží, galanterii, injekce, hračky, hadice, textilní vlákna, obuv, podlahoviny.
2. Reaktoplasty – teplem tvrditelné (trvalý stav), vyšší teplotou se neroztaví, ale rozloží (nelze je opakovaně používat). Patří sem například fenoplasty, aminoplasty, polyestery, silikony a jiné. Vyrábějí se z nich izolace, nátěrové hmoty, lepidla, bakelit, magnetonové pásy, filmy, laky, karoserie, lodě, sportovní nářadí, střešní krytiny.

Pro své vlastnosti jsou bezpečným i vhodným materiálem pro prostorové tvoření. Děti nemohou plasty teplem formovat, ale dokáží tvořit již s hotovými tvary. Jsou zajímavé svou barevností, některé průhledností, dají se polepovat, stříhat a plnit.

Pro výtvarné práce v mateřské škole můžeme použít:

Polystyren, brčka, kelímky, krabičky, víčka od PET lahví a kelímků, PET lahve různých velikostí a tvarů, knoflíky, korálky, CD, obaly, novodur, bužírky, modurit, plexisklo, silon, fimo hmota, lino, folie, plachty, celofán, pytle a sáčky, plastové obruče, hadičky, plastové přibory, desky, molitan, houbičky, vánoční řetězy, drátěnky nebo suchý zip.

4.5. Přírodní materiály

Přírodním materiálem může nazvat každý objekt, materiál či hmotu, která bez činnosti člověka vznikla aktivitou přírody. Příroda sama dokáže vykouzlit nepřeberné množství nejrůznějších tvarů, barev, materiálů a úchvatných uměleckých výtvorů. Je nenapodobitelnou čarodějkou a umělkyní. Každé roční období přináší lidem odlišnou nabídku v možnostech výběrů materiálů. Přírodninami může utvářet prostorové kompozice z daných tvarů nebo je tvarovat do svých libovolných a fantazijních zobrazení. Další variantou je tvorba přímo v krajině či přírodě z materiálů, které tam právě nalezneme. Děti tak poznávají neupravené a neopracované suroviny. Získávají tím tak nové poznatky o přírodě a jejích útvarech. Mají možnost samy objevovat tvary, struktury, vůně, povrchy, materiály a rozvíjejí tím své smysly. Touto cestou vedeme děti k zodpovědnosti a rozvíjíme v nich kladný vztah k přírodě i tvorům v ní žijících (Roeselová, 1996). Máme bohaté množství přírodních materiálů a je tedy evidentní, že pro každou vlastnost, které existuje, bychom našly v přírodních materiálech nejméně jednoho zástupce.

Hughes (1999) dělí sloučeniny podle původu:

- a) Anorganické – z neživé přírody, zejména horniny a nerosty.
- b) Organické - obsahují především uhlík, kyslík, vodík a dusík. Počínají aktivitou živých organismů. Dělíme na přírodní (rostlinné a živočišné) a umělé (plasty).

Přírodní materiály jdou barvit, pokreslit, otiskovat, lepit i polepovat, zapichovat, tvarovat, vrstvit, kombinovat, lámat, stříhat, omotávat a obalovat. Je mnoho možností, jak se mohou přírodniny k prostorové tvorbě využít. Děti tvořením s přírodninami poznávají mnohotvárnost přírody a odlišnosti od lidmi uměle vyrobených náhražek. Získávají tak zrakové, hmatové, čichové, sluchové a někdy chuťové zážitky i poznání.

Pro výtvarné práce v mateřské škole můžeme použít:

Kůra, klacíky, korek, proutky, větve, mech, rákos, květy, písek, sláma, seno, kameny, ořechy, skořápky, kukuřice, dýně, mušle, šišky, kaštiny, kůže, sušené ovoce, listí, semínka, koření, obiloviny, brambory, uhlí, sníh, voda, koudel, peří, vata, jehličí a jiné.

4.6. Sklo

Patří mezi nestarší lidské výrobky. Česká Republika je historicky významnou zemí v oblasti výroby skla a sklářství. Dodnes je sklářský průmysl trvalým i produktivním odvětvím. České sklo se vyváží do mnoha světových zemí. Vlastnostmi skla jsou tavitelnost, tepelná roztažnost, mechanická i chemická odolnost, tvrdost, lesk, transparentnost a propustnost světla. Máme několik typů skel - křemenné (laboratorní potřeby, speciální žárovky), sodno-vápenaté (lahve, lisované užitkové sklo a stavební sklo), draselno-vápenaté (český křišťál), draselno-olovnaté (bižuterie), boro-křemičité (laboratorní a varné sklo) a horninové (tmavá skla na pivní lahve). Sklo se taví v pecích při teplotě 1500°C. Pak se sklovina nechá zchladnout na pracovní teplotu, která má být 1200°C (Cvrček, Beránek, Eisenreich, Florian, 1995).

Cvrček, Beránek, Eisenreich a Florian (1995) podle tvaru výrobku rozlišují sklo:

- a) Duté – lahve, sklenice, žárovky a jiné. Tvarují se ručním ne strojním foukáním.
- b) Ploché – vznikají tažením, litím, válcováním a plavením.
- c) Speciální – figurky, korále.

Sklo se výtvarně upravuje broušením, obrušováním, rytím, leptáním, lazurou, malbou a zlacením. Do sortimentu skleněného zboží patří sklo užitkové, stolní, varné, obalové, krystalerie, osvětlovací, ozdobné, Jablonecké, technické i stavební.

Vady skla jsou bublinky, rýhy, trhlinky, křehkost, ztráta lesku a oslepnutí (matnost). Tvar hotového výrobku závisí na hutní výrobě, nelze jej dále formovat. Naopak kladnou vlastností skla je široká nabídka barevnosti, možnost malby barvami na sklo a efekty se světlem (když je uvnitř svíčka). Sklo lze nadále výtvarně zpracovávat polepením nebo naplněním různým materiálem. Děti v mateřské škole dokáží s daným tvarem skla pracovat (Cvrček, Beránek, Eisenreich, Florian, 1995).

Pro výtvarné práce v mateřské škole můžeme použít:

Skleněné tyčinky, skleněná drť, flitry, korálky, kuličky, sklenice (zavařovací, různých velikostí), lahve (od nápojů), skleněné obaly (od parfémů), kořenky, skleněné plochy (destičky), bižuterii, knoflíky a misky.

4.7. Kov

Ruda je nerost s vysokým obsahem kovů, který z ní můžeme získat. Výrobou kovů z rud se zabývá hutní výroba a na ní navazuje strojírenská výroba, která se zabývá zpracováním kovů. Nejvýznamnější pro rozvoj výrobní techniky je produkce železa. Dalšími nejpoužívanějšími surovinami jsou hliník, chrom, měď, hořčík, mangan, nikl, cín a zinek (Cvrček, Beránek, Eisenreich, Florian, 1995).

Vlastnostmi kovů jsou kovový lesk, barva, působení magnetu, hmotnost, tvrdost, pružnost, svařitelnost, obrábitelnost, kovatelnost, pevnost, tepelná, elektrická vodivost a tvárnost. Nevýhodou kovů je koroze, která může vzniknout důsledkem vlhkého prostředí, plynů a působením kyselin (Cvrček, Beránek, Eisenreich, Florian, 1995).

Cvrček, Beránek, Eisenreich, Florian (1995) rozlišují:

- a) Železné kovy - železo, mangan a chrom.
- b) Neželezné kovy – dále rozlišujeme na lehké a těžké. Lehké jsou hliník, hořčík a titan. Těžké jsou měď, nikl, zinek, kadmium, olovo a cín.
- c) Drahé kovy - zlato, stříbro, platina a platinové kovy.

Hutními výrobky jsou například roury, plechy, trubky, dráty, lana, hřebíky, šrouby, řetězy, tyče, pásy, rošty, pletiva, pružiny.

Kov je pro předškolní děti obtížně zpracovatelným materiálem. Při práci s ním musíme dbát na bezpečnost a dohled. Pro své vlastnosti je mnou považován za zajímavý a efektivní při prostorovém tvoření. Děti dokáží používat jen lehce tvarovatelné nebo již dané podoby kovů. Pomocí pletiva, drátů, alobalu i dalších odlišných materiálů můžeme vytvářet zajímavé prostorové útvary. Další využitelnou vlastností kovů je přitahování magnetem.

Pro výtvarné práce v mateřské škole můžeme použít:

Dráty, plech, plíšky, řetízky, plechové folie, kulatiny, drátěné pletivo, šrouby, matky, hřebíky, pružinky, alobal, víčka od zavařovacích sklenic, plechovky, víčka od piva, špendlíky, připínáčky nebo žinylka (chlupaté drátky).

5. Metodika a příprava práce s dětmi

5.1. Postup při prostorové tvorbě s novým materiálem

Prostorovou tvorbou je každý postavený hrad z kostek, zámek z písku, dům pro veverky a jiná dětská díla vytvořená jejich rukou. Kladem prostorové tvorby je její mnohotvárnost. Je důležitý námět, rozsah a především průběh činnosti. Děti ve věku mezi čtyřmi až pěti lety jsou již manuálně zručné a je u nich vyvinutá prostorová představivost, která se rozvinula důsledkem lokomoce a manipulací s předměty. Prostorové tvoření i konstruování s novými materiály rozvíjí dětské smysly, prostorovou obraznost, vynalézavost, fantazii a vytváříme podvědomí o vlastnostech materiálů. Zapojením všech smyslů při poznávání nových surovin získáme jistotu, že se poznatky uloží do paměti dítěte. Pro svůj budoucí život dále získávají citlivost při používání tvarů a barev. Odhalují proporcionalitu, barevné souvislosti a vlastnosti věcí (Uždil, Šašinková, 1993).

Podmínkou úspěchu jsou předem naplánované výtvarné činnosti. Důležité je brát zřetel na věk dětí, vývojové stádium, záliby, výběr materiálů, časové rozmezí a k čemu chceme dojít. Měli bychom vědět, co od dětí můžeme očekávat, volit techniky, které zvládnou a tím je povzbuzovat. Pro děti je velmi motivujícím činitelem výsledné využití jejich výtvarů. Vystavením dáváme dětem najevo, že si jejich práce ceníme a považujeme. Vytváříme podvědomí o tom, že jejich práce není zbytečná (Karpětová, Sládková, 1996).

Důležité je umožnit, aby děti každý nový materiál napřed dobře poznaly. Poskytnout jim ho již před výtvarnou činností. Mohou si s ním hrát a samostatně objevovat tak jeho vlastnosti. Výtvarně můžeme s dětmi tvořit individuálně, skupinově nebo frontálně. Při skupinové práci se děti učí kooperaci i spolupráci, podporujeme tím dobré vztahy ve třídě. Individuálně a frontálně mohou děti produkovat své osobité představy. Děti ke své výtvarné práci přistupují z různých pohledů, zkoumají, zkoušejí, objevují a experimentují (Uždil, Šašinková, 1993).

Základem každé výtvarné činnosti musí být motivace a vlastní skutečný kontakt s materiálem. Při tvořivém procesu si pak děti samy hledají cesty i možnosti vyjádření. Pokud by si dítě nevědělo rady, můžeme mu slovně pomoci. Proces tvorby je pro děti významnější než samotné výsledné dílo. Dospělým by mělo být odměnou zaujetí dětí, jejich osobitý projev a moc nahlédnout do dětského světa (Karpětová, Sládková, 1996).

5.2. Příprava pracovního prostoru a metodika práce

Děti by měly vědět, že každá věc má své místo a proto je vracíme tam, odkud jsme je vzaly. Pro naši bezpečnost je důležité udržovat čisté prostředí. Těmito návyky učíme děti pečovat o své prostředí a prostor. Volnost pohybu povzbuzuje pocit svobody a nezávislosti (Karpetová, Sládková, 1996).

Pro svá plná vyjadřování potřebují děti pocit bezpečí, které navozuje jednání učitelky. Výtvarné práce jsou spjaté s celkovou atmosférou i děním v mateřské škole. Učitelka je primárním motivátorem při činnostech a musí dávat dětem najevo svůj zájem a povzbuzení. Všechna témata výtvarných činností musí být založené na zkušenostech a prožitcích dítěte. Učitelka je povinná rozumět postupným vývojovým stádiím dětí a mít znalosti i o individuálních rozdílech každého dítěte ve třídě (Uždil, Šašinková, 1993).

Časové omezení nejde ruku v ruce s tvořivostí dětí. Pomalé děti nemají mnohokrát čas své práce dokončit. Je důležité děti během práce informovat, kolik mají času, aby si mohly přizpůsobit své pracovní plány. Když přesto děti nestihnou dokončit svou práci, musí jim být umožněno si práci dodělat v jinou dobu. Při organizování prostoru pro činnosti jsou židle někdy nezbytné, ale mnohdy i postradatelné. Děti nerady sedí, je vhodné spojit stolky k sobě, zvětšit tím výrobní plochu a nechat pracovat děti ve stoje. Důležité je mít všechny pomůcky připravené, aby se pak mohlo jen volně tvořit, nerozrušovat se hledáním a odbíháním, děti nesnášejí čekání. Musíme mít totiž na vědomí, že většina dětí předškolního věku se dokáže plně soustředit pouze několik desítek minut. Naší nepřipraveností si narušíme výtvarnou činnost (Karpetová, Sládková, 1996).

Karpetová a Sládková (1996) uvádí zásady pro výtvarné činnosti:

- Výběr přiměřených výtvarných technik a tématu.
- Poskytnout dětem mnoho zajímavých druhů materiálů, ukázat základní pracovní postupy a pomoci jim vyjasnit jejich myšlenky.
- Motivovat všechny k výtvarné činnosti.
- Děti svými pokusy dávají příklad i ostatním dětem.

- Dětem, které budou chtít začít nanovo, dáme další materiál a čas, aby našly uspokojení ze svého konečného díla.
- Potěšení a prožitek z aktivity musí být pokaždé na primární pozici a až pak je konečný výtvor.
- S teoretickým výkladem a ukázkou techniky, kterou budeme dělat, můžeme děti seznámit předem nebo v již průběhu činnosti.
- Poskytnout dětem právo osobní volby a možnost individuálního rozhodnutí. Rozvíjíme tím tak jejich osobitost a postoje k světu.

Pro čtyřleté děti jsou nemístné způsoby práce vyžadující přesnost. Děti nevydrží delší soustředěnou činnost. Nemají plně vyvinutou jemnou motoriku, proto je vhodné volit krátkodobé a pro ně zvládnutelné činnosti. V rozpětí věkové skupiny dětí od čtyř do šesti let lze pracovat v malých i velkých skupinách, záleží na druhu výtvarné činnosti a použitých technikách. Některé techniky se děti učí napodobováním mladších od starších. Pro porozumění je důležité před začátkem činnosti dětem ukázat dokončený výtvor z materiálu, s kterým budeme pracovat. Po zahájení činnosti a rozdání potřebného materiálu výrobek skryjeme, aby nevznikla snaha mechanického napodobování. Děti musí zapojit svou tvořivost a přemýšlet nad svým dílem. Měli bychom se pokusit s dětmi mluvit o tom, co a proč budou tvořit. Ulehčí se jim tím rozhodování, co vytvořit a jak to vykonat. Průběhem naší rozmluvy se jim otevře cesta variant a možností ztvárnění. Výběr toho, co bude dítě tvořit, je nejtěžším počinem na cestě od myšlenky k uskutečnění (Karpetová, Sládková, 1996).

Děti se často zaměřují na detaily, nejsou schopné vnímat kompletní výtvary. Se zálibou používají barvy, ale ne vždy jsou ve shodě s realitou a skutečností. Mají nejraději zářivé a jasné odstíny barev. Dále mají v oblibě činnosti, při kterých mohou vytvářet rukama, tvarovat materiály a dotýkat se. Příkladem je modelování nebo otisky. Stříhání a lepení vyžaduje zručnost, kterou je nutnost s dětmi tohoto věku cvičit. Děti budou potřebovat hodně materiálu a času, než si tyto činnosti osvojí. Může se stát, že párkrát začnou i od začátku, než budou se svou prací uspokojené. Je důležité děti při práci povzbuzovat, protože je pro ně velkým úsilím nanést lepidlo či ustříhnou papír. Důležité je často ukázat jak s materiály manipulujeme a pracujeme (Karpetová, Sládková, 1996).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6. Předmluva k praktické části

Pro praktickou část bakalářské práce jsem vytvořila zásobník dvaceti prostorových děl, který jsem následně ověřila v jedné českobudějovické školce. Z důvodů fotografické dokumentace jsem si nechala od všech rodičů dětí podepsat povolení k fotografování dětí a následně zveřejnění do bakalářské práce.

Charakteristika skupiny dětí ve třídě:

Ve třídě je zapsáno celkem dvacet osm dětí, z toho osmnáct děvčat a deset chlapců. Třída je věkově smíšená, jedenáct dětí je předškolního věku, třináct je pětiletých a čtyři děti dosáhly hranici pěti let během období září až listopad.

Různé druhy použitých materiálů jsem podrobně popsala již v teoretické části bakalářské práce. Zájem o prostorově výtvarnou práci s různými materiály každým dnem vzrůstal. Jen co mě uviděly ve dveřích, začaly se vyptávat, co budeme tvořit. Do prací se postupně aktivně zapojovali všichni, i ti, o kterých se vědělo, že výtvarnou činnost nemají v oblibě. Pokaždé jsem je nechala si s novým materiálem pohrát, osahat si ho, přivonět si k němu a vždy jsem se jich zeptala, jaký ten materiál je. Děti vymýšlely různá zajímavá slova a přirovnání.

Praxe mi ukázala, jak je důležité být dopředu připravená a mít vše naplánováno. Jedná se především o uspořádání organizace práce a přípravu materiálu. Pokud děti nemají co dělat nebo jim dojde materiál, ztrácí zájem o práci a nudí se. Je potřeba, aby byl na stolech připravený dostatek všech používaných druhů materiálů pro všechny děti. Dále je nezbytná zásoba činností, které použijeme, když něco zasychá nebo pokud ostatní děti ještě dodělávají své dílo.

Tvořilo se ve skupinách, frontálně i individuálně. Během skupinové práce jsem jim poskytla úplnou volnost a prostor. Sdělila jsem jim, co se bude tvořit a připravili jsme si potřebné pomůcky. V případě nutnosti byly udíleny slovní rady. U frontální práce se vytvářelo na základě ukázky výsledného výtvaru. Nazpaměť ztvárňovaly můj návrh, který si samy upravovaly i doplňovaly svými nápady.

7. Zásobník s náměty prostorové tvorby

Návrhy pro prostorové tvoření s dětmi v mateřské škole jsou vždy na různá témata. Podrobně popisují použité materiály, postupy práce, předcházející motivační činnosti doplněnou fotodokumentací a v určitých případech i potřebnými nákresy.

7.1. Skřítkci bramboráčci

Téma: Podzimní sklizeň

Použitý materiál: brambory, přírodniny (žaludy, větvičky, barevné lýko, ostnaté obaly z kaštanů, kaštany, peří, seno, koudel), filc (odstřížky různých tvarů), korálky, žinylka (různobarevné chlupaté drátky), špejle, párátko a špendlíky (upevňování přírodniny).

Obrázek č. 1: Skřítkci bramboráčci

Zdroj: vlastní

Postup:

Základem jsou brambory, které si děti samy dotvářejí ve skřítky pomocí fantazie a nejrůznějších materiálů. Pro spojení dvou brambor je zapotřebí špejle, kterou do obou zapíchneme. Dále dostaly k dispozici nejrůznější materiály: větvičky, žaludy, kaštany, seno, žinylky, korálky, lýko, ostnaté obaly z kaštanů a filc (odstřížky nejrůznějších tvarů a barev). Doplnky na brambory zapíchovaly pomocí špejlí i špendlíků. Záleželo na individuálních představách každého dítěte, jak mohl asi skřítek vypadat.

Motivační činnosti:

Každé dítě si doneslo z domova svojí bramboru. Povídáme si o tom, jaká brambora je, jaký má povrch, jaký tvar? Ukázali jsme se i červené brambory.

Co se děje s bramborou, když ji lidé sbírají?

Brambory se sbírají pomocí kombajnu, který se zapojuje za traktor. Poté, co je ze země kombajnem vyorají, jedou po páse, kde se válí (válíme sudy), poskakují (po levé a po pravé noze), točí (točíme se). Pak spadnou do násypky. Brambory, se skladují ve sklepech, protože je tam chladno. Kdykoliv, když je pak lidé potřebují, dojdou si do sklepa, omyjí je (pohladíme – omyjeme po celém těle ve dvojicích), nakrájí (rukama se ve dvojicích jakoby krájíme) a uvaří třeba k obědu (velký kruh a vaříme, točíme se).

Můj příběh:

Poslouchejte děti, co mi jednou na podzim po sklizni nových brambor stalo. Jdu si do sklepa pro brambory, protože jsem se chystala vařit bramborovou polévku. Už stojím na posledním schodu, když v tom uslyším tenounké hlásky. Nejdříve jsem se lekla, zastavila se a chvíli poslouchala. Někdo si dole právě povídal o tom, že se mu tam moc líbí, že to bude krásný nový domov a jak je tam pěkně chladno. Nevěděla jsem, kdo to může být a tak jsem si rozsvítila, abych se podívala. Opatrně jsem nakoukla, ale v levém rohu ani v pravém nikdo nebyl. Nabrala jsem si tolik brambor, kolik jsem potřebovala a šla domů. Cestou jsem přemýšlela, kdo to mohl být. V tom mě to napadlo! To přece mohli být jedině skřítkci bramboráčci, kteří jsou celí bramboroví a bydlí nebo se schovávají v bramborách. Co myslíte děti, jak asi mohli ti skřítkci vypadat? (výroba skřítků)

7. 2. Halloweenští duchové

Téma: Halloween

Použitý materiál: dvě obruče na cvičení, černý krepák, bílý provázek, šablony na duchy, papírové kapesníčky, lihová fixa, nůžky, lepidlo, nit', jehla.

Obrázek č. 2: Halloweenští duchové

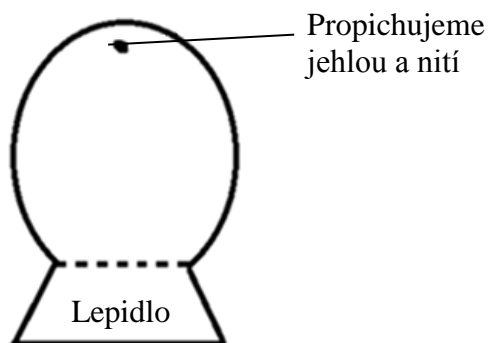

Zdroj: vlastní

Postup:

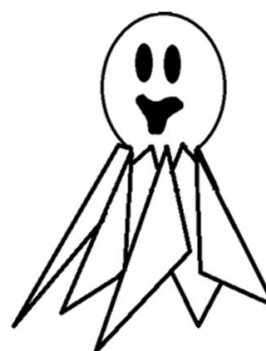
Obruče na cvičení děti ve trojicích obalily pruhem černého krepáku. Pak se různými směry provázaly obruče bílým provázkem, tak aby nám utvořil síť. Předem jsem si připravila 6 šablon duchů, které si děti obkreslily a vystříhaly. Na vyznačený krk ducha lepíme za špičku rozložené papírové kapesníčky, které nám utvoří jeho tělo. Poté domalujeme lihovou fixou obličej. Nadšení děti z vytvořených duchů bylo obrovské, začaly samovolně houkat za své duchy. Když jsem jim nabídla možnost prolétnutí se se svým duchem, byly nadšené. Po doletu jsme nahoře na hlavě propíchaly duchy jehlou s bílou nití a přivázaly je v různých délkách do prostoru na provázky v obruči. Obruč s duchy zavěšená do prostoru vytváří dojem létajících halloweenských duchů.

Obrázek č. 3: Šablona

Zdroj: vlastní

Obrázek č. 4: Závěrečný vzhled námětu

Zdroj: vlastní

Motivační činnosti:

Povídáme si co je svátek Halloween? Kde se slaví a proč?

Ukazujeme si obrázky dětí v typických Halloweenských maskách.

Předem připravené kartičky s různě tvářícími se duchy – usměvavý duch, plakající duch, rozzlobený duch, houkající duch a smutný duch.

Ptám se dětí, kdy se lidé smějí, pláčou, zlobí, křičí nebo jsou smutní?

Pojmenujeme si pocity duchů. Napodobujeme je mimicky s doprovodem zvuků.

7.3. Dráčci geometráčci

Téma: Draci

Použitý materiál: kartonové krabice ve tvaru krychle (čtverec), kvádr (obdélník), trojboký hranol (trojúhelník), míč koule (kruh), barevné papíry, rychlo-utěrky (dobře lepitelná i stříhatelná textilie), lepidlo, nůžky, žinylka.

Obrázek č. 5: Dráčci geometráčci

Zdroj: vlastní

Postup:

Seznámíme děti s geometrickými tvary: kruh, čtverec (kostka), obdélník a trojúhelník v prostorové podobě, jako kartonové krabice – krychle, kvádr, trojboký hranol a míč - koule. Děti si nejprve ráno nastříhaly geometrické tvary, které jsem předem narýsovala na barevné papíry i na textilní rychlo-utěrky.

Pak si děti sedly ke stolečkům a tím se rozdělily do čtyř skupin. Každá skupina si vybrala jeden z prostorových geometrických tvarů pro celý stůl. Děti si poté chodily

do kupy všech nastříhaných geometrických tvarů vybírat takové geometrické tvary, který měla jeho skupina na stole. Tvary, které děti hledaly a chtěly lepit, se vždy musely shodovat s hlavním tvarem na stole (kruhy na kouli, čtverce na krychli, obdélníky na kvádr a trojúhelníky na trojboký jehlan). Děti si samy ve svých skupinách u stolu prováděly kontrolu správnosti přineseného tvaru a až poté ho na prostorový tvar nalepily. Oči draků jsou také ze shodných tvarů. Ocasy draků i mašle na nich jsou z lehce tvarovatelného a různě barevného z drátku – žinylky.

Drakům daly děti jména: Trojhránek, Čtveráček, Obdélníček a Kulička.

Motivační činnosti:

Na různě velikých a barevných čtvrtkách ve tvaru základních geometrických tvarů (kruh, čtverec, obdélník a trojúhelník) mám předem předkreslené různé veselé obličejce, které nám dotváří představu malých a velkých draků.

Děti dostávají různé úkoly:

- seřadit je podle řečených barev (první – žlutý, prostřední – červený, poslední – modrý)
- roztrdit draky podle tvarů nebo najít draka určité barvy
- seřadit draky od největšího po nejmenší
- pak si mohly z tvarů vytvořit každý svůj obrázek

Hra: Drak hledá maminku - Ve třídě jsou na zemi rozmístěny čtyři základní geometrické tvary. Za doprovodu hudby děti běhají, chodí pomalu, po špičkách, po patách, skáčou po levé/pravé noze, jak si děti vymyslí, že by draci mohli létat. Po nějaké době se vypne hudba a učitelka ukáže nad hlavou jeden z tvarů, to je signálem pro děti, aby ve třídě našly tvar - maminku, ke které mají letět.

7.4. Jinovatka a mrazíci

Téma: Mráz a zima

Použitý materiál Jinovatka: PET lahev, písek, vata, alobal, bílý krepák, filcové tvary, bílá bavlněná látka, fixy, gelové třpytky (stříbrné, zlaté, modré), lepidlo, nůžky, lepicí páska.

Použitý materiál Mrazíci: ruličky od toaletního papíru, bílý krepák, polystyrénové koule, gelové třpytky, filcové tvary, lepidlo, nůžky.

Obrázek č. 6: Jinovatka a mrazíci

Zdroj: vlastní

Postup:

Děti si nejdříve společně nastříhaly bílý krepák na pásy. Pak se rozdělily na předškoláky a mladší děti. Předškoláci společně pracovali u jednoho stolu a mladší děti se rozdělily podle toho, jak si přály ještě na dvě skupiny ke dvěma stolům.

Jedna skupina mladších dětí dělala Jinovatce šaty. Kus bavlněné bílé látky děti podle své fantazie pokreslovaly a zdobily pomocí modrých fixů a gelových třpytek.

Druhá skupina vyráběla Jinovatce hlavu a tělo. Tělo představovala PET lahev, do které děti nasypaly písek kvůli stabilitě. Hlavu vytvořily z vaty, ze které se udělala velká koule a obalila alobalem (alobal byl zvolený, protože imituje chlad a třpyt jinovatky). Spojení alobalu děti stočily do jednoho konce, který nám vytvořil krk. Obličej děti sestavily z odstřížků filcu, vlasy z krepáku a vše se přilepilo na hlavu. Potom jsme na PET lahev daly látku, ve které se prostříhl otvor pro hrdlo, a navlékly na něj látku. Do hrdla se pak dala hlava, vše se zajistilo průhlednou lepicí páskou a přikrylo šálou z krepáku, který má Jinovatka na krku.

Třetí skupina – předškoláci, si vyráběli každý svého Mrazíka. Základem byla rulička od toaletního papíru, na kterou děti lepily pruhy krepáku a vytvářely tak Mrazíkovi šaty. Na ruličku pak nalepily polystyrénovou kouli, jako hlavu, kterou také polepily krepákem, jenž představoval vlasy. Dále si každý Mrazíka dle fantazie ozdobil.

Motivační činnosti:

Nejdříve se podíváme se z okna na jinovatku a na mráz.

Jací jsou? A jak vypadají?

Hra: Koho schoval mráz? - Děti na hudbu běhají, tancují a přirozeně se pohybují. Na vypnutí hudby se schoulí do klubíčka na zem, přišel totiž mráz a musíme se před ním schovat. Mráz ale stejně pokaždé někoho schová pod svůj mrazící plášť. Učitelka nebo dítě dělají mráz, chodí mezi dětmi v bílém plášti (kusu bílé látky) a někoho z dětí po vypnutí hudby tím pláštěm přikryje, ostatní děti hádají, koho schoval mráz pod svůj mrazivý plášť.

7.5. Čertovská chrastidla – hudební nástroje

Téma: Čertovský rej

Použitý materiál: PET lahve 0,3l, PET víčka, dřevěná kulatina (průměr 1cm, délka 15cm), náplň (sůl, hrách, mák, těstoviny, rýže, ovesné vločky, šterk, obilí, kuskus), krepák, barevné papíry, rychlo- utěrky (textil), lepidlo, nůžky.

Obrázek č. 7: Čertovská chrastidla

Zdroj: vlastní

Postup:

Děti si z domova donesly PET lahve s objemem 0,3l. Víčka na lahve jsem přinesla já, protože bylo potřeba do nich dopředu prorazit díry, do kterých se pak prostrčily dřevěné kulatiny a vytvořily nám tak držadla nástrojů.

Všechny materiály měly děti nasypané v miskách se lžicemi. Z papíru si pak každý udělal kornoutek pro snadné sypání materiálu a plnění lahví. Děti pak bez jakýchkoliv problémů zvládly samy svůj nástroj libovolně naplnit. Různými kombinacemi a mícháním materiálů vznikaly zajímavé zvuky. Děti vždy poslouchaly, jaký má jejich nástroj zvuk, podle toho buď materiál přidávaly nebo ubíraly. Po naplnění a zašroubování víčka s držadlem si děti svá chrastidla libovolně polepily nastříhaným krepákem, barevnými papíry a rychlo – utěrkami.

Motivační činnosti:

TEUFEL, J., *Čertovské pohádky*. Praha: Šmidt, 1993. 129 s. ISBN 80-900084-1-0

Převyprávění a souhrn z kapitol – Jak se stavělo peklo, Čertí škola, Čertí slavnosti.

Povyprávíme si o tom:

- Jak vzniklo peklo?
- Jak to vypadá v pekle?
- Jací jsou tam čerti?
- Kdo se může dostat do pekla?
- Jak to v pekle chodí?

Hra: Drbeme se jako čerti (mají blechy) - Na hlavě, nose, břiše, na dlani, koleni, zádech, na levé/pravé noze a jiné. Učitelka říká různé části těla, na kterých se děti mají podrbat.

V pekle mají děti také čertovskou kapelu. V té hraje každý, kdo chce. Hrají tam čerti malí, velcí, tlustí, hubení, hodní, zlí, chytrí, hloupi, oškliví, hezcí, čertice, čerti a malí čertíci. Kapela hraje, jak umí a na všechno, co v pekle mají. Jedinou podmínkou je, že to musí především pořádně řinčet, křičet a burácet.

A my si teď také vyrobíme pořádná čertovská chrastidla a pak si na ně zahrajeme jako ti čerti v pekle.

7.6. Peklo a čerti

Téma: Pekelnosti

Použitý materiál peklo: kartonový papír, kožešiny, různé látky

Použitý materiál pekelné kotle: skleničky od přesnídávky, červený krepák, černá vlna, červené čajové svíčky.

Použitý materiál čerti: dvě klubíčka vlny, dřevo (ve tvaru válce a kvádru), větvičky, černá tempera, štětec, voda, kožešina, červený barevný papír, lepidlo, černá fixa, nůžky.

Obrázek č. 8: Peklo a čerti

Zdroj: vlastní

Postup:

Nejprve si děti postavily peklo - karton nám posloužil k ohraničení stěn v pekle. Pro vytvoření pekelné atmosféry nám postačily kusy látek a kožešin, které děti rozvěsily po stěnách, některé položily a vytvořily tak podlahu pekla.

Kotle vyrobily děti tak, že ve dvojicích obalily červeným krepákem skleničky od přesnídávky. Pro upevnění je omotaly černou vlnou.

Pro výrobu čertů si všechny děti donesly dvě klubíčka. Jedno zastupující hlavu a druhé pro omotání těla čerta. Na tělo jsem donesla nařezané i obroušené tvary dřeva. Děti si mohly podle své vůle vybrat jeden ze dvou tvarů, buď válec nebo hranol. Každý si dřevo nabarvil černou temperou a po zaschnutí jsme pokračovaly na koberci. Usadily jsme se do tureckého sedu, všechny děti si daly svá klubíčka do klína, aby se nám neodkutálelo a začalo se omotávat, tedy plést čertovi náležitý teplý kožich. Po dopletení jsem dětem druhé klubíčko sama přilepila tavnou silikonovou pistolí z hlediska bezpečnosti i z důvodu, aby nám klubíčko na dřevě dostatečně drželo. Místo rohů jsme

použily větvičky s pupenci, které nahradily rozvětvení rohů. Šly lehce do klubička zapíchnout a splnily svůj efekt. Oči i jazyk jsou vystřižené z červeného barevného papíru a některé děti udělaly svým čertům i ruce. Ocas nám nahradily kousky chlupaté kožešiny, které děti zastrčily čertům zezadu do kožichu pod namotanou vlnu. Všechny čerty jsme nanosily do pekla, zatáhly žaluzie a zapálily kotle. Hořící svíčka za červeným krepákem vytvořila pekelnou atmosféru. Z důvodu bezpečnosti se děti koukaly v půlkruhu a z dostatečné vzdálenosti.

Motivační činnosti:

Zopakování toho, co již o pekle i čertech víme z knihy. Ukázka pravého uhlí.

Hra: Čert sedí na trůně – Děti sedí v kruhu na židlích, uprostřed je dána také jedna, která představuje trůn Lucifera. Lucifer (dítě sedící na trůně) má na hlavě papírovou korunu a zavřené oči. Říkačka: čert sedí na trůně v čertovské koruně, kdo korunu z hlavy sejme, na čertovský trůn si sedne. Po odříkání říkačky dítě (učitelka), sledující hru někoho v kruhu pohladí po hlavě a ten musí tiše Luciferovi korunu vzít. Lucifer vyběhne a dítě se snaží sednout na jeho trůn, tak se děti střídají v roli Lucifera.

Hra: Lucifer řekl - Hlavní slovo má v pekle Lucifer a ten když řekne: sednout, lehnout, skákat, běhat, ležet..... Děti plní rozkazy Lucifera (učitelky, dítěte).

Artikulační cvičení – Jak dělá čert:

Blblblblbl (blekotá)

Hudry, hudry (hudruje)

Mlé, mlé (vyplazuje jazyk)

Dddddddd (je mu zima)

Mňam mňam (něco mu chutná)

7.7. Andělé

Téma: A přiletí také anděl

Použitý materiál: korkový špunt, nalepovací suchý zip, žlutá vlna, záclona, hvězdičky z vánočního řetězu, pířka, lepidlo, černý fix, silon.

Obrázek č. 9: Andělé

Zdroj: vlastní

Obrázek č. 10: Nebe

Zdroj: vlastní

Postup:

Po seznámení se s materiálem a ukázkou výsledného výrobku si děti nejprve na korky nalepily pruh suchého zipu. Pak každý postupoval podle vlastní fantazie. Některé děti začaly stříhat a lepit vlnu, která představovala vlasy anděla. Někdo si první nakreslil obličej a nalepil hvězdu (odstřiženou z vánočního řetězu). Když byla hlava i s obličejem hotová, následovalo přichycení záclony do suchého zipu, který nám utvořil andělské šaty. Posledním krokem bylo zastrčení pířek do ok záclony znázorňující křídla. Děti ze svých děl byly nadšené. V šatně jsem z rohu do rohu natáhla silon a na něj zavěsila anděly v různých délkách do prostoru. Protože je korek lehký, při sebemenším pohybu i vánku se začaly objekty pohybovat a pířka vlát. Vzbuzovaly v nás dojem, že andělé letí. Při tvorbě tohoto námětu je potřeba se ubezpečit, že nikdo z dětí není alergický na peří.

Motivační činnosti:

Ukázka anděla na obrázku a pravého peří.

Pošleme si pířko v kruhu a každý se s ním pohladí.

Co takový anděl dělá? Kde bydlí? Jaký je?

Třídění kartiček s obrázky, co patří čertovi a andělovi:

- Anděl – křídla, hvězda, šaty, zvoneček, blondřaté vlasy, střevíčky a košík s dobrotami.
- Čert – kožich, ocas, řetěz, kopyto, pytel, rohy, jazyk, uhlí a metla.

Hra: - Čert (dítě) chytá děti. Koho chytne, zůstane stát na místě, zakleje ho totiž v sochu. Dítě anděl chodí sochy osvobozovat - pohlazením pírků.

Hra: Najdi, kde zvoní anděl – děti stojí v kruhu, uprostřed je jedno z dětí se zavázanýma očima. Někdo ze stojících dětí v kruhu dostane zvoneček a zvoní. Dítě uprostřed má odhalit podle sluchu, kde anděl zvoní a dojít ke zvonícímu dítěti (andělovi).

7.8. Kapříci

Téma: Ulovme si vánočního kapra

Použitý materiál kapři: polystyrénové geometrické tvary (kruh, čtverec, obdélník, na ocas trojúhelník), zelená tempera, železné kapří pusinky (nebo dostupné podložky, šrouby, hřebíky - magnetický kovový materiál), barevné papíry (žlutá, hnědá, okrová, zelená), černá fixa, lepidlo, nůžky, štětec.

Použitý materiál pruty: pět dřevěných kulatých tyček, silon, pět víček od PET lahví, pět magnetů, silikonová pistol.

Použitý materiál rybník: dětská fantazie, bílé látky, prostěradla, kostky a stavebnice.

Obrázek č. 11: Kapříci

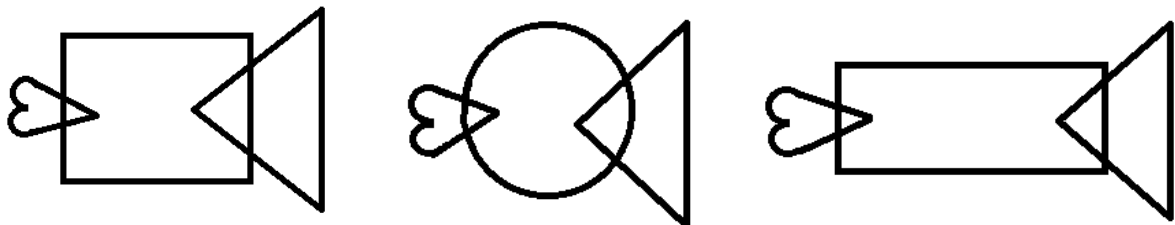

Zdroj: vlastní

Postup:

Donesla jsem předem nařezané polystyrénové geometrické tvary – čtverec, kruh, obdélník, které sloužily jako tělo kapra. Na ocasy byl přichystán polystyrén ve tvaru trojúhelníku (všechny čtyři základní tvary). Každému kaprovi příslušely dva trojúhelníky, protože jsme je vyráběly oboustranné. Nejprve si děti libovolně vybraly některý geometrický tvar kapra, který chtěly dělat. Každý si tělo a ocas natřel zelenou temperou ze všech stran. Následovalo stříhání šupin i očí z barevných papírů. Po zaschnutí barvy jsme slepily tělo a ocas, dolepily šupiny i oči a na místo pusy zapíchly kovové pusinky ve tvaru srdíčka.

Obrázek č. 12: Nákresy výsledných kapříků

Zdroj: vlastní

Pruty jsem vyrobila předem doma. Na dřevěnou tyčku jsem přivázala silon, s víčkem od PET lahve, ve kterém byl zalepený magnet. Rybník si děti vytvořily samy v herně. Pomocí kostek i stavebnic sestavily břeh rybníku. Vodu vytvořily rozprostřením bílých látek a prostěradel v něm. Chytání ryb se stalo úspěšnou novinkou a velkou dětskou zábavou. Jen co děti přišly do školky, začaly stavět rybníky a soustředěně chytat ryby. Byly opravdovými trpělivými rybáři.

Motivační činnosti:

Pohádka o rybáři, jenž chytil zlatou rybku, která mu splnila tři přání.

Ukázka obrázků našich nejznámějších českých ryb – kapr, sumec, štika. Detailní porovnávání vzhledu ryb. Ukázka z časopisu „Český rybář“.

7.9. Vánoční stromky

Téma: Vánoce přicházejí

Použitý materiál: zelený papír, barevné papíry, špejle, víčko od PET lahve, nůžky, lepidlo, fixy.

Obrázek č. 13: Vánoční stromky

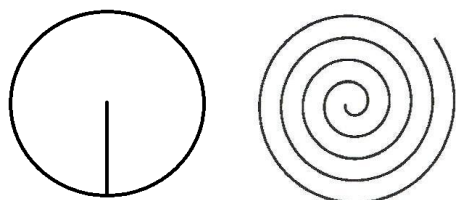

Zdroj: vlastní

Postup:

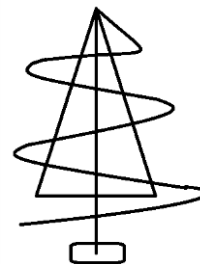
Děti si na zelené papíry obkreslily šablonu stromku a spirály. Následně je vystřihly, pozor jsme dávali na možné přestřihnutí spirály. Pokud se tak stalo, slepili jsme ji izolepou. Lepidlem jsme slepili šablonu stromku do kornoutku a dle fantazie ji ozdobili a polepili barevnými papíry. Do špičky stromu, kde nám vznikl malý otvor při slepení do kornoutu, jsme vložili spirálu a vytvořili tak efekt větví. Do víčka od PET lahve jsme udělali nůžkami díru, strčili do ní špejli, na kterou byl následně nasazen stromek. Pro zatížení byla do víčka vložena modelína.

Obrázek č. 14: Šablony

Zdroj: vlastní

Obrázek č. 15: Nákres výsledného stromu

Zdroj: vlastní

Motivační činnosti:

Společné ozdobení živého stromečku v mateřské škole.

Ukázka jehličnatých i listnatých stromů, typické zástupce.

Na vycházce poznávání i seznamování s opravdovými jehličnatými i listnatými stromy.

7.10. Hvězdy

Téma: Vánoce jsou tady

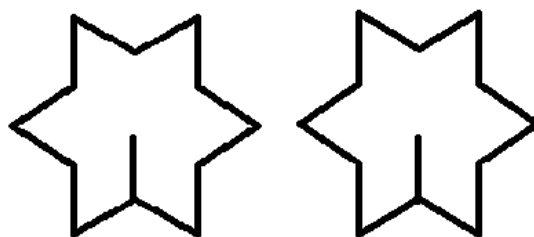
Použitý materiál: kartonový papír, měděný drát (zlatá nit'), kuskus, lepidlo, nůžky, silon.

Obrázek č. 16: Hvězdy

Zdroj: vlastní

Obrázek č. 17: Šablony hvězd

Zdroj: vlastní

Postup:

Na karton si děti obkreslily šablonu hvězdy a následně ji vystřihly. Byly potřeba celkem dvě hvězdy, které jsme uprostřed prostřihly kvůli nutnosti složení do sebe. V misce byl připraven kuskus, který je pro svou žlutavou barvu vhodným obalovacím materiálem. Postupně pak děti strany hvězd natíraly lepidlem a obalovaly v kuskusu. Suché i obalené hvězdy jsme vsunuli do sebe a omotali měděným drátkem (zlatou nití). Všechny hvězdy jsme zavěsily do prostoru na silon. Měděný drátek svým zlatavým kovovým leskem dodá hvězdám zářivý a svítivý efekt.

Motivační činnosti:

Povídáme si vánoční příběh o narození Ježíška a o zářivé hvězdě, která ukazovala lidem cestu do Betléma.

Ukázka hvězd a vesmíru v dětské encyklopedii.

Hra: Kde je hvězda – děti se na vánoční koledy přirozeně pohybují a tancují. Po vypnutí hudby musí najít místo ve třídě, kde je hvězda. Hvězdu učitelka přemísťuje na různá místa a děti jí pak hledají.

Hvězdné nebe – po zemi se rozloží ze žlutého papíru zhotovené hvězdy. Chodíme po hvězdné obloze, ale pouze po hvězdách. Procvičujeme různé zdravotní cviky.

7.11. Tři králové

Téma: Tři králové

Použitý materiál: tři PET lahve, písek, žlutý papír, novinový papír, tři silonové punčochy (dvě hnědé, jedna černá), koudel, bílý krepák, bílý papír, fixy, pastelky, nůžky, lepidlo, silikonová pistol.

Obrázek č. 18: Tři králové

Zdroj: vlastní

Postup:

Děti se podle své vůle a nabídky činností rozdělily do tří skupin. Jedna skupina dětí obkreslila koruny pro krále, vystříhala je a podle vzoru na ně nakreslila počáteční písmenka označující jména Tří králů. Druhá skupina dětí mezitím plnila PET lahve pískem pro stabilitu. Třetí skupina dětí vyplňovala punčochy zmačkaným papírem hlavy

králů a hotové je navlékly na lahve. Pak se všechny děti seznámily s koudelí. Velmi je uchvátila a hmatově zaujala. Vytvořily z ní vlasy i vousy, které samy zastříhovaly do chtěných tvarů. Děti, které nechtěly dělat vlasy, zdobily bílý krepák, který pak vytvořil králům šaty. Pomocí silikonové pistole jsme koudel přilepily, následně děti krále ošatily, dokreslily a podle své fantazie jim udělaly obličej i ruce.

Motivační činnosti:

Kdo je a jak vypadá takový král? Kdo to byli Tři Králové? Jeden z nich až z exotické země – tmavé pleti. Jak se jmenovali Tři Králové? U nás také chodí 6. ledna, viděly jste je někdy? Ukázka obrázků Tři Králů - koledníci píšící iniciály nad dveře.

Po třídě jsou rozdané čtvrtky, na každé je jedno z písmen počátečních jmen Králů. Děti přebíhají od papíru k papíru a kreslí písmena, tak jako je kreslí králové křídou na dveře.

Uděláme si překážkovou dráhu a putujeme po ní jako ti králové. Občas na nás čeká nástraha (divoké zvíře, šelma), před kterými se ubráníme, pokud se všichni budeme držet dřeva, červené barvy, koberce, lina a jiných materiálů i barev.

7.12. Lidské postavy

Téma: Lidské tělo

Použitý materiál: novinový papír, oranžové látky (hlava), silikonové punčocháče, papírová izolepa, koudel, staré dětské oblečení, mnou předkreslené (oči, obočí, uši, nos, ústa, ruce), oboustranná lepicí páska.

Obrázek č. 19: Lidské postavy

Zdroj: vlastní

Postup:

Pro zhotovení postav se děti podle svého rozhodnutí rozdělily na kluky a holky. Kluci si chtěli vytvořit kamaráda a holky kamarádku. Nejprve každá skupina vyrobila hlavu za pomoci zmačkaného novinového papíru, pásky a oranžové látky. Poté se vyrábělo obdobným způsobem tělo, zmačkaným papírem se plnily silonové punčochy, které se pasem punčoch překryly a tím upevnily. Panáky jsme si položily před sebe na zem. Pak děti přiřazovaly na správná místa a oboustrannou páskou přilepovaly oči, uši, obočí, nos, ústa i ruce, které jsem dopředu předkreslila. Na závěr své nové kamarády oblékly a pojmenovaly jmény Dominika a Ondra. Nové kamarády mají děti ve třídě, často je zapojují do svých her, jako by byly opravdovými dětmi.

Motivační činnosti:

Ptáme se dětí, kde má člověk určité končetiny a orgány.

Ukázka lidského těla v dětské encyklopedii.

Hra: Slepovaná – děti se ve dvojicích navzájem dotýkají řečených částí těl. Učitelka říká například ucho na ucho, koleno na krk, chodidla na chodidla a jiné.

Podíváme se v umývárně do zrcadla, jak vypadáme. Jaké máme oči, uši, ústa, nos, vlasy a další části těla. Každý jsme něčím odlišný.

Obkreslíme si své ruce a nohy, které dokreslíme nebo vybarvujeme dle své fantazie. Jinou variantou je udělat jednu ruku (nohu) veselou a druhou smutnou. Proč myslíš, že je teď tvoje ruka (noha) veselá? Smutná?

Hra: Popleta – Učitelka říká části těla, kterých se mají děti dotknout. Sama ukazuje špatně (mate děti), aby jí opravovaly na správná místa.

7.13. Ptáčci a krmítko

Téma: Poletující přezimující kamarádi

Použitý materiál ptáčci: šišky, čtvrtinu jader vlašských ořechů, vata, sušená pomerančová kůra (nastříhaná na proužky), smrkové větvičky, černý fix.

Použitý materiál krmítko: kartonový papír, vata, dřívka, silikonová pistol.

Obrázek č. 20: Ptáčci a krmítko

Zdroj: vlastní

Postup:

Každé dítě si vybralo jednu šišku, do které zapíchlo smrkové větvičky znázorňující ptačí křídla. Dále nůžkami nastříhanou sušenou pomerančovou kůru (proužky) zastrčili do dolní části šišky a místo zobáčku jsme použili čtvrtiny jader vlašských ořechů, které jsme stejným způsobem upevnili. Oči jsou ze zmuchlaného kousku vaty, který se snadno na šišku přichytne. Znázornění očí je nakreslené pomocí černé fixy. Pozor je potřeba podložky, fixa vatu prokresluje.

Krmítko jsme utvořily z dřívek, která byla přilepena na kartonovém podkladu silikonovou pistolí. Střechu krmítka děti polepily vatou znázorňující sněhovou pokrývku a ke konstrukci krmítka byla též přilepena silikonovou pistolí. Práce s přírodninami děti bavila, poznaly mnoho nových vůní.

Motivační činnosti:

Ukázka obrázků několika přezimujících ptáků – kos černý, sýkora koňadra, vrabec domácí, pěnkava obecná, labuť velká a kachna divoká. Poslechneme si jejich nahrávku.

Co má každý pták? (peří, zobák, křídla – ukážeme si v encyklopedii)

Hra: Nosíme si potravu – děti jsou jako ptáčci. Místo zobáčků mají dřevěné kolíčky. Na koberci jsou nasypané barevné kousky papírů (modrá, červená, zelená, žlutá a hnědá). Děti sbírají krmení v podobě papírků a třídí je do pěti misek podle barev.

Hra: Kocour a Kosové – zprvu učitelka pak dítě je kocour, stojící k dětem zády. Ostatní děti jsou Kosáci. Mohou si libovolně létat po třídě, ale když se kocour otočí, musí zůstat nehnutě stát na místě.

7.14. Sněhové království

Téma: Zimní radovánky

Použitý materiál: folie na zakrytí nábytku při malování, hračky, stavebnice, cokoliv nacházející se ve třídě.

Obrázek č. 21: Sněhové království

Zdroj: vlastní

Postup:

Dětem bylo zadáno postavit sněhové království. K jeho tvorbě mohly použít cokoliv. Byly jim poskytnuty dvě obrovské plachty pro zakrývání nábytku při malování. Děti začaly snášet všechny kostky i stavebnice. Byly rozprostřené po celé herně. V rohu třídy se začalo budovat. Překvapilo mě, jak hezky děti spolu spolupracovaly a pomáhaly si. Za chvíli byla stavba hotová. Jejich výtvarné dílo mělo několik věží, oken, příkop s vodou i hlavní vstupní bránu. Na konec použily folii, kterou celé stěny království zakryly. Začaly si v království hrát, občas se jim nějaký kus stěny zbořil, ale hned ji zase aktivně začaly opravovat. Musíme dbát na bezpečnost při hře dětí s folií, rády se s ní přikrývají a schovávají.

Motivační činnosti - Hry s plachou:

- v kruhu držíme plachtu, každé dítě nějaký kus kraje a vlajeme s ní ve vzduchu (máváme rukama), posloucháme šustění
- nadhodíme folii a všichni se pod ní schováme – jak pod sněhovou peřinu
- přeskakujeme smotanou plachtu – ledové kry
- podlézáme pod plachtou – jako v závějích

Pohádka Hanse Christiana Andersena - Sněhová královna, převyprávění příběhu a ukázka obrázků.

7.15. Barvení sněhu

Téma: Kouzlíme se sněhem

Použitý materiál: sníh, potravinářské barvivo, rozprašovače, voda.

Obrázek č. 22: Barvení sněhu

Zdroj: vlastní

Postup:

Obarvit sníh byl jeden z mých dalších nápadů, který děti přímo nadchl. Po napadnutí nového sněhu jsme se vydali do zahrady. Před tím jsem si namíchala v umývárně vodu s potravinářskými barvami – červenou, modrou a žlutou. Potravinářské barvivo jsem zvolila proto, že je zdravotně nezávadné, tak doufám, že i přírodě neškodné.

Došli jsme pod okna naší třídy, kde jsem vyndala rozprašovače s barvami, děti se okamžitě tázaly, co to mám. Řekla jsem jim, že dneska budeme dělat pokusy se sněhem. Jen tak pro vlastní zvědavost jsem stříkla barvu rozprašovačem do sněhu a začala stavět sněhuláka, abych ho mohla pro ukázkou dětem obarvit. Děti samy bez vyzvání začaly stavět, aby mohly také barvit. Začaly vznikat rodiny sněhuláků, pejsci a jiná sněhová díla. Novinka barvení sněhu a moci si to vyzkoušet byla motivující pro každé dítě. Problémem bylo, že rozprašovače byly jen tři, děti se tak o ně musely střídat. Čekání na rozprašovač je však neodradil, každý si chtěl své dílo obarvit. Zájem byl obrovský a děti z barevného sněhu nadšené. Barvy kombinovaly do sebe i přestříkávaly, vznikaly tak různé odstíny.

Po pohledu z okna třídy byla celá zahrada plná barevných sněhuláků a různých sněhových útvarů. Bohužel druhý den bylo zase vše čistě bílé. Barvy záhadným způsobem ze sněhových děl zmizely.

Motivační činnosti:

Ukázka obarvení sněhu.

Můj vlastní vzor ve stavění sněhuláka.

Vlastní motivace dětí, touha po získání zkušenosti s obarvením sněhu.

Sníh je také svou tvarovatelností vlivným motivačním faktorem.

7.16. Sněhulák

Téma: Zimní radovánky

Použitý materiál: bílé prostěradlo, novinový papír, bílý provázek, oboustranná páska, černá látka, černý a oranžový barevný papír, větve z břízy.

Obrázek č. 23: Sněhulák

Zdroj: vlastní

Postup:

Bílé prostěradlo, které jsem předem v bocích i vespod sešila, děti naplnily natrhaným a zmačkaným novinovým papírem. Posupně se vždy pomocí bílého provázku podvazovaly části a tak vznikly tři koule. Uhlíky jsou dětmi vystříhané z černé látky, která je na prostěradle přilepena pomocí malých částí oboustranné pásky. Nos děti udělaly pomocí stočeného oranžového papíru do ruličky, který byl také přilepen oboustrannou páskou. Hrncem byl vyroben ze dvou slepených černých papírů, výtečně zakrývá úvazek prostěradla. Metlu z břízových větviček pro sněhuláka nasbíraly děti na vycházce v parku. Byla svázaná i připevněna bílým provázkem.

Motivační činnosti:

Sněhulák se stavěl v době, kdy nebyl žádný sníh.

Primární motivací bylo postavit sněhuláka kamaráda, který nám neroztaje a bude s námi ve školce celou zimu.

Omalovánky se sněhulákem.

Stavěly jste děti někdy sněhuláka?

Hra: Jaký jsem sněhulák? - děti sedí v kruhu a každý vyjádří výrazem obličeje, jakým sněhulákem je (smutný, veselý, rozzlobený, unavený apod.).

Proč si byl sněhuláku teď smutný, veselý, rozzlobený nebo unavený? Ptáme se, proč měl sněhulák takový výraz? Co ho trápí nebo naopak z čeho měl radost?

Hra: Sněhové koule – děti se přirozeně pohybují na hudbu, jsou jako sněhovými koulemi. Když se hudba vypne, učitelka řekne nějaký počet. Děti se musí slepit v tak početnou skupinu sněhových koulí, kolik jim učitelka řekne.

7.17. Zimní krajina se sportovci

Téma: Zimní sportovní hry

Použitý materiál: kartonový papír, tužky, nůžky, modrá a bílá temperová barva, váleček na malování, štětce, bílý papír, pastelky, fixy, lepidlo.

Obrázek č. 24: Zimní krajina se sportovci

Zdroj: vlastní

Postup:

Nejprve si děti na velké kartony předkreslily vrcholky hor a následně vystříhaly. Pak jsem jim ukázala techniku válečkování, kdy nanášíme barvu pomocí válečku pro malování. Děti byly nadšené, moc se jim tato technika líbila a každý si ji vyzkoušel. Poté jsme šly vyrobit různé sportovce do naší zimní krajiny. Na bílé papíry mohly děti nakreslit různé sportovce, které následně vystříhaly a přilepily do krajiny. Na papírech

se objevovali lyžaři, snowboardisté, hokejisté, sánkaři, bobaři a nejoblíbenějšími u holčiček byly krasobruslaři. Pro bruslaře i hokejisty děti fixou vyznačily rybníky, do kterých je následně přilepily. Když jsme karton postavily, vyskytl se nám pohled na krajinu plnou zimních radovánek a veselých dětí užívajících si ledové i sněhové pokrývky. Karton lze rozložit jako leporelo nebo do kruhu.

Motivační činnosti:

Příklad obrázků, jak vypadají hory a zimní krajina. Ukázka zimních sportů – lyžování, skoky na lyžích, běžkování, snowboarding, rychlobruslení, krasobruslení, hokej, bobování, sánkování. Co všechno k těmto sportům potřebujeme za výbavu. Co jsou Olympijské hry, jejich znak a význam, stupně vítězů a medaile.

Seznámení dětí s českou vlajkou a prezidentem, pouštění si české hymny, ukázka České republiky na mapě. Ukázka vlajek i jiných států. Prohlédnutí si mapy Evropy. Fotografie sportovců paralympioniků, jaké mají upravené náčiní pro zimní sporty.

Výroba dráhy, máme olympiádu. Lyžování v PET lahvích (do lahví vyříznuté otvory pro nohy) posunujeme se po koberci. Házení papírových sněhových koulí na cíl. Závěrečný ceremoniál, kdy si pustíme českou hymnu a rozdáme zlaté medaile.

7.18. Písmeno Z

Téma: Kouzla přírodního materiálu

Použitý materiál: mnoho dřivek, temperové barvy, prstové barvy, sisalový motouz, silikonová pistol, štětce, voda, nůžky.

Obrázek č. 25: Písmeno Z

Zdroj: vlastní

Postup:

Této výtvarné činnosti předcházela volná hra dětí s dřívky. Mohly si s nimi libovolně hrát, skládat do obrazů a používaly jsme je i při řízených činnostech. Před výtvarnou činností si každé dítě vybralo tři dřívka, jedno dlouhé a dvě krátké. Následně je obarvovaly podle své fantazie pomocí prstových barev a temper. Mícháním i zdobením barvami docházelo k různým kombinacím. Pro dostatečné upevnění dřívek jsem je dětem přilepila silikonovou pistolí do písmena Z, které si samy navrhly. Následovalo zdobení sisalovým provazem, kterým děti písmeno Z ovazovaly.

Motivační činnosti:

Volná hra s dřívky, získávání hmatové, zrakové, čichové, sluchové zkušenosti.

K dřívčkům jsme si přivoněly, detailně sledovaly jejich strukturu a následně použily i jako doprovodný hudební nástroj při zpívání písniček.

Povídáme si a ukazujeme na obrázcích, jaké máme stromy - listnaté, jehličnaté.

Skládání libovolných obrazců z kusů dřeva, děti po určité době samy začaly skládat abecední písmenka. Pomohla jsem jim a některé i ukázala, jak vypadají. Oblíbily si písmeno Z, které jsem tedy vzala jako výchozí pro výtvarnou činnost. Některé děti nabarvené dřevo skládaly a svazovaly do svých fantazijních útvarů.

Tuto hru jsem zvolila na popud myšlenky, pro výrobu Z - Hra: Až uslyšíš Z - děti stojí na jednom konci třídy a učitelka na druhém. Pomocí dřívek jsme si vyznačily čáry znázorňující začátek a konec trasy. Učitelka říká slova (věci, jména, zvířata, dopravní prostředky, povolání) začínající na různá abecední písmena. Pouze na slova začínající na písmeno Z mohou děti udělat krok dopředu.

7.19. Žirafa

Téma: Zvířátka ze ZOO

Použitý materiál: pět papírových tubusů, dvě krabice (menší a větší, bez víka), žlutý toaletní papír, molitan, hnědá a zelená tempery, karton, ruličky od toaletního papíru, černý fix, nůžky, lepidlo, silikonová pistol.

Obrázek č. 26: Žirafa

Zdroj: vlastní

Postup:

Nejprve se žirafa sestrojila pomocí tubusů a krabic. Vytvořily se nám tak nohy, dlouhý krk, tělo a hlava. Karton nám posloužil pro vytvoření základní upevňovací plochy. Všechny použité materiály jsou slepené silikonovou pistolí z důvodu bezpečnosti, jelikož je žirafa velkých rozměrů a tubusy jsou poměrně těžké.

Nejdříve děti natřely kartonový základ zelenou temperou, mezitím co zasychal, začaly s omotáváním. Především bylo potřeba omotat tubusy, aby se žirafa mohla sestroit. Když byly hotovy, čtyři tubusy se přilepily k suchému travnatému základu a na ně se dále přilepila větší krabice bez víka pro lepší pevnost nasunutí krabice přímo na tubusy. Na tuto krabici ztvárňující tělo se ještě nalepil pátý tubus zastupující krk žirafy a opět se na něj vložila menší krabice jako hlava. Když byla již takto žirafa sestrojena, mohlo se začít s kompletním omotáváním celého těla. Pomocníkem při omotávání bylo lepidlo, které nám papír přichytávalo v kolmých místech. Uši a ocas byly zhotoveny z překládaných pásů toaletního papíru. Výběžky (osikony) na hlavě žirafy děti ztvárnily omotáním ruličky a vložením zmačkaného papíru. Poté se mohlo začít s potiskem hnědých fleků, které děti tvořily molitanem namáčeným v hnědé

temperové barvě. Tato technika je velmi bavila a ztvárnily tak i žirafě ústa a nos. Oči byly nakreslené černou fixou na bílém papíru, vystřižené i přilepené lepidlem. Vznikla nám nová exotická kamarádka, která byla stejně vysoká jako některé děti ve třídě.

Motivační činnosti:

Zvířata žijící ve vodě, na souši a v oblacích. Co je to zoologická zahrada?

Ukázka fotografií exotických zvířátek.

Hra: Jaké jsem zvíře? - Děti postupně napodobují zvuky jakýchkoliv zvířat a ostatní hádají, jaké zvíře ztvárňují. Děti si mohou napovídat i ztvárněním pohybů zvířete.

7.20. Krokodýl

Téma: Zvířátka ze ZOO

Použitý materiál: kartonová krabice od pizzy, zelený barevný papír, černá, bílá a červená čtvrtka, bílá pastelka, polystyrén, zelená tempera, štětec, nůžky, lepidlo.

Obrázek č. 27: Krokodýl

Zdroj: vlastní

Postup:

Pro výrobu krokodýla jsem přinesla krabici, do které dávají restaurace pizzy pro převozy jídla. Nejdříve krabici děti ze všech stran polepily zeleným barevným papírem. Pak si na černou čtvrtku bílou pastelkou předkreslily zuby, vystřihaly je a nalepily po obvodu vnitřní strany krabice. Dále následovala výroba jazyku, který vystřihly

z červené čtvrtky a přilepily doprostřed tlamy krokodýla. Oči byly ztvárněné na polystyrénových obdélnících natřených zelenou temperou a přilepené na víku krabice. Vznikl nám další krásně vypadající kamarád krokodýl ze ZOO.

Motivační činnosti:

Výroba krokodýla proběhla následující den po výrobě žirafy.

Ukázky fotografické dokumentace o zvířatech vyskytujících se v ZOO.

Kdo je jejich mládě?

Donesení vlastních prospektů nasbíraných během mých návštěv zoologických zahrad.

Jak se chováme v ZOO?

Imaginární návštěva ZOO - Po třídě i herně si rozložíme obrázky zvířat. Uděláme dvojice, jako když jdeme na vycházku a jdeme podívat do ZOO. Povídáme si o tom, co jako právě vidíme, co zvířata dělají a jaké zvuky by u toho mohly vydávat.

Hra: Kdo utekl ze ZOO? – Učitelka (dítě) popisuje zvířata na obrázcích, která drží v ruce. Charakterizuje jejich vzhled, velikost, způsob pohybu a jiné vlastnosti. Děti podle slovní nápovědy hádají, jaké zvíře učitelka (dítě) popisuje. Přesvědčení se po uhádnutí zvířete o pravdivosti dokazuje následná ukázka obrázku.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo vytvořit a v praxi ověřit zásobník dvaceti prostorových námětů. Tento cíl jsem splnila a mnou vytvořené náměty mohou dále sloužit učitelkám v mateřské škole jako nápadník pro výtvarnou tvorbu s dětmi.

Prostorové tvoření bylo pro děti zábavné a především zajímavé. Zájem o vytváření trojrozměrných děl měly i děti, které výtvarné činnosti jinak nevyhledávají. Je zcela zřejmé, že děti předškolního věku nedokáží všechny materiály opracovat a formovat. Proto jsou některé náměty utvořené již z daných tvarů materiálů. Nicméně to neovlivňuje jejich rozsah poznávání, seznamování i získávání zkušeností s neznámými materiály. V žádném případě bychom neměli děti do výtvarných aktivit nutit, dělají pak práci s nechutí. Snažíme si je namotivovat předchozími činnostmi a kontaktem s novým či neznámým. Z vlastní zkušenosti vím, že ony samy projeví zájem a chtění.

Při tvorbě námětů jsem pracovala pokaždé s velkým počtem dětí. Tvořilo se především po hlavních činnostech, kterými jsem děti motivovala na výtvarnou činnost. Přesvědčila jsem se, že pro zvládnutí organizace práce je velmi důležité rozplánovat činnosti a připravit si dostatečné množství materiálů. Také jsem si ověřila, že každý z nás jsme individualitou a nahlížíme na věci odlišně nebo děláme věci svým způsobem. Motivace předcházející výtvarným činnostem byly vždy pro všechny děti stejné a přitom vznikaly rozdílné originální výtvary. Každé dítě má jinou potřebu vyjadřování a vyrovnání si psychických pochodů.

Za nejzdařilejší a nejzajímavější osobně považuji náměty – Dráčci geometráčci, Jínovatka a mrazíci, Peklo s čerty, Andělé, Kapříky, Tři králové, Lidské postavy, Sněhuláka, Zimní krajinu se sportovci a Žirafu.

Při práci se vyskytl pouze malý problém při tvorbě lidských postav, kdy děti plnily punčochy novinovým papírem a podařilo se jim je proděravět. To vše se ale zamaskovalo oblečením. Jinak se objevovaly maličkosti jako je rozlévání, rozsypaní surovin, obarvení sebe nebo oblečení, nepořádek na stole i pod stolem, rozšlapání barvy a jiné. To vše ale k výtvarné práci předškolních dětí patří. Úklidem svého pracovního místa se učí zanechat po sobě čisté prostředí a sebeobsluhu.

Za nejzajímavější nápady, které jsem vymyslela a ve své práci použila, považuji: využití geometrických tvarů (dráčci geometrácci a kapříci), omotávání klubíčkem vlny, magnetické vlastnosti (chytání ryb), lyžování v PET lahvích, barvení sněhu (zmizení barvy), skládání obrázků ze dřeva a jiné.

Prostorové tvoření s dětmi mě velmi nadchlo. S radostí jsem pozorovala jejich nadšení i překvapení při poznávání nových materiálů. Myslím si, že i pro děti bylo zajímavým a novým zážitkem takto pracovat. Tato zkušenost mě uchvátila a chtěla bych i nadále pokračovat ve vymýšlení dalších prostorových činností.

SEZNAM LITERATURY

- BEAN, R. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál, 1995. 86 s. ISBN 80-7178-035-9
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. 212 s. ISBN 978-80-251-1829-0
- CIKÁNOVÁ, K. *Objevujte s námi textil*. Praha: Aventinum, 1996. 123 s. ISBN 80-85277-85-9
- CIKÁNOVÁ, K. *Objevujte s námi tvar*. Praha: Aventinum, 1995. 123 s. ISBN 80-7151-732-1
- CVETKOSKA- PANOVA, A. Rozvoj výtvarných aktivit u dětí předškolního věku. In *Art opens the child's soul – Umění otvírá duši dítěte*. Sborník přednášek z Evropského kongresu OMEP. Brno: PAIDO, 1998. 102-104 s. ISBN 80-85931-55-9
- CVRČEK, K., BERÁNEK, J., EISNREICH, K., FLORIAN, S. *Zbožiznalství I. Pro obchodní akademie a obchodní školy*. Praha: Fortuna, 1995. 200 s. ISBN 80-7168-279-9
- CVRČEK, K., CHALUPNÝ, V., KYNČIL, J. *Zbožiznalství II. pro obchodní akademie a ostatní střední školy*. Praha: Fortuna, 2003. 208 s. ISBN 80-7168-834-7
- HÁJEK, V. *Pracujeme s dřevem*. Bratislava: Alfa, 1990. 376 s. ISBN 80-05-00527-X
- HUGHES, J. *Velká obrazová všeobecná encyklopedie*. Praha: Svojtka & Co., 1999. 792 s. ISBN 80-7237-256-4
- KARPETOVÁ, B., SLÁDKOVÁ, K. *Nenudova příloha pro malé i velké*. Praha: Prostor, 1996. 53 s. ISBN 80-85190-39-7
- MIŠURCOVÁ, V., SEVEROVÁ, M. *Děti, hry a umění*. Praha: ISV, 1997. 195 s. ISBN 80-85866-18-8

OAKLANDER, V. *Třinácté komnaty dětské duše*. Dobříš: Drvoštěp, 2003. 261 s. ISBN 80-903306-0-6

ROESELOVÁ, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH, 1997. 219 s. ISBN 80-902267-2-8

ROESELOVÁ, V. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH, 1996. 241 s. ISBN 80-902267-1-X

TUMA, M. *Tvorivé procesy člověka*. 1. vyd. Banská Bystrica: Úrad priemyselného vlastníctva Slovenskej republiky, 2001. 423 s. ISBN 80-88994-80-X

UŽDIL, J., ŠAŠINKOVÁ, E. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha: SPN, 1983. 191 s.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0

VONDROVÁ, P. *Výtvarné techniky pro děti*. Praha: Portál, 2001. 156 s. ISBN 80-7178-583-0

SEZNAM PŘÍLOH

Fotodokumentace jednotlivých prostorových námětů:

- Obrázek č. 28: Skřítkci bramboráčci
- Obrázek č. 29: Halloweenští duchové
- Obrázek č. 30: Dráčci geometráčci
- Obrázek č. 31: Jinovatka a mrazíci
- Obrázek č. 32: Čertovská chrastidla
- Obrázek č. 33: Peklo a čerti
- Obrázek č. 34: Andělé
- Obrázek č. 35: Kapříci
- Obrázek č. 36: Vánoční stromky
- Obrázek č. 37: Hvězdy
- Obrázek č. 38: Tři králové
- Obrázek č. 39: Lidské postavy
- Obrázek č. 40: Ptáčci a krmítko
- Obrázek č. 41: Sněhové království
- Obrázek č. 42: Barvení sněhu
- Obrázek č. 43: Sněhulák
- Obrázek č. 44: Zimní krajina se sportovci
- Obrázek č. 45: Lyžování v PET lahvích
- Obrázek č. 46: Písmeno Z
- Obrázek č. 47: Žirafa
- Obrázek č. 48: Krokodýl

Následující fotografie použité v této práci jsem osobně nafotila po dohodě se zástupkyní ředitele a se souhlasem rodičů dětí.

PŘÍLOHY

Trojice obrázků č. 28: Skřítci bramboráči

Trojice obrázků č. 29: Halloweenští duchové

Trojice obrázků č. 30: Dráčci geometráčci

Trojice obrázků č. 31: Jinovatka a mrazíci

Trojice obrázků č. 32: Čertovská chrastidla

Trojice obrázků č. 33: Peklo a čerti

Trojice obrázků č. 34: Andělé

Trojice obrázků č. 35: Kapřici

Trojice obrázků č. 36: Vánoční stromky

Trojice obrázků č. 37: Hvězdy

Trojice obrázků č. 38: Tři králové

Trojice obrázků č. 39: Lidské postavy

Trojice obrázků č. 40: Ptáčci a krmítko

Trojice obrázků č. 41: Sněhové království

Trojice obrázků č. 42: Barvení sněhu

Trojice obrázků č. 43: Sněhulák

Trojice obrázků č. 44: Zimní krajina se sportovci

Trojice obrázků č. 45: Lyžování v PET lahvích

Trojice obrázků č. 46: Písmeno Z

Trojice obrázků č. 47: Žirafa

Trojice obrázků č. 48: Krokodýl

